

Procesuiranje ratnih zločina u Crnoj Gori 2023–2024.

Procesuiranje ratnih zločina u Crnoj Gori 2023-2024.

Izdavač
Akcija za ljudska prava
Human Rights Action (HRA)

Ulica Baku, Green level, ulaz br. 1
81 000 Podgorica, Crna Gora
Tel: 020/232-348
hra@t-com.me
www.hraction.org

Za izdavača
Tea Gorjanc-Prelević

Autorka
Bojana Malović

Uredila
Tea Gorjanc-Prelević

Lektura
Nemanja Živaljević

Prelom, dizajn i priprema za štampu:
Artbuk d. o. o.

Tiraž
200 kom

Izveštaj je pripremljen i objavljen u okviru projekta „Unapređenje tranzicione pravde u Crnoj Gori“, koji Akcija za ljudska prava sprovodi uz podršku Nacionalne zadužbine za demokratiju (National Endowment for Democracy – NED). Sadržaj ovog izveštaja ne odražava nužno stavove donatora.

Procesuiranje ratnih zločina u Crnoj Gori 2023–2024.

Podgorica, mart 2025. godine

Sadržaj

UVOD	5
SAŽETAK	8
PREPORUKE	13
1. PRIMJENA STRATEGIJE U PERIODU 2023–2024. GODINA	16
1.1. PREGLED POSTUPANJA SPECIJALNOG DRŽAVNOG TUŽILAŠTVA U AKTUELNIM PREDMETIMA	16
1.1.1. Pregled izviđaja, istraga i optuženja	16
1.1.2. Pregled preduzetih aktivnosti u pojedinačnim predmetima formiranim prije 2024. godine	19
1.2. PROCESUIRANJE PREDMETA SLOBODANA PEKOVIĆA	32
1.3. PREGLED OKONČANIH PREDMETA	35
1.3.1. Obaveza preispitivanja starih predmeta (Morinj, Bukovica, Deportacija, Kaluđerski laz)	35
1.4. POTENCIJALNI PREDMETI	38
1.4.1. „Vikend ratnici“ i slučajevi silovanja u Istočnoj BiH	38
1.4.2. Procesuiranje crnogorskih državljana u BiH za ratno seksualno nasilje	40
1.4.3. Dubrovačko ratište	43
2. PROCJENA SPROVOĐENJA KLJUČNIH STRATEŠKIH CILJEVA PREDVIĐENIH REVIDIRANOM STRATEGIJOM	45
3. REGIONALNA I MEĐUNARODNA SARADNJA	57
4. ZAŠTITA SVJEDOKA	60
5. SAOPŠTENJA, MEDIJSKI I JAVNI NASTUPI	63
6. OBUKE I KONFERENCIJE	66
SUMMARY	67
RECOMMENDATIONS	72
DODATAK I TABELARNI PRIKAZ KRIVICHNIH SUĐENJA	75
DODATAK II HRONOLOŠKI PREGLED OBUKA I KONFERENCIJA	77

UVOD

Crna Gora je za ratne zločine izvršene tokom ratova devedesetih pravosnažno osudila samo 11 osoba, manje od trećine optuženih u ukupno osam predmeta kojima se crnogorsko pravosuđe bavilo u protekle tri decenije. Od pet osoba osuđenih u predmetu Klapuh, samo jedna je do danas izdržala kaznu. Zatvorske kazne izrečene su i počiniocima u predmetima Štrpci (1), Logor Morinj (4) i Vlado Zmajević (1).

U tri predmeta - Bukovica, Deportacija i Kaluđerski laz, optužnice su pale na sudu. Svi okrivljeni su oslobođeni iako su žrtve tih zločina nesporne.

Za dubrovačko ratište i tzv. “vikend ratnike” optužnica još nema, iako je ekspert Evropske unije Mauricio Salustro još 2014. godine predložio crnogorskom tužilaštvu da se tim događajima posebno pozabavi. Samo je protiv Milivoja Katnića, bivšeg glavnog specijalnog tužioca, pokrenuta istraga zbog navodnog zlostavljanja civila u Cavtatu.

Razlog za ovako siromašan trodecenijski učinak bio je, prvenstveno, nedostatak volje da se istraživanju ratnih zločina uopšte pristupi. Državna tužiteljka koja je zastupala optužnice u predmetima za ratne zločine objasnila je 2021. godine da se radilo o nedostatku “političke” volje. Ta nevoljnost se iskazala kroz manjkave istrage i pogrešnu primjenu međunarodnog humanitarnog i domaćeg krivičnog prava. Time se izašlo u susret okrivljenima i drugima koji su za zločine bili odgovorni, a koji se nikada nisu našli na optuženičkoj klupi.

Prvu strategiju za istraživanje ratnih zločina donio je 2015. godine vrhovni državni tužilac Ivica Stanković i to uz podsticaj Komisije EU i domaćeg civilnog sektora. Iako je ta strategija obavezivala Specijalno državno tužilaštvo (SDT) na efikasniju borbu protiv nekažnjivosti, nije imala propisane indikatore uspjeha, niti je pratila akcioni plan sa propisanim vremenskim rokovima za preduzimanje konkretnih radnji.

Tokom devet godina važenja te strategije procesuirane su samo tri osobe, i to na osnovu predmeta koje su Crnoj Gori ustupili Republika Srbija, Bosna i

Hercegovina (BiH) i Međunarodni rezidualni mehanizam (MRM). Od septembra 2015. pa sve do 2023. godine, bila je otvorena samo jedna istraga protiv jedne osobe, i to na inicijativu Republike Srbije koja je predmet dostavila Crnoj Gori, dok je u predmetu dostavljenom iz BiH podignuta neposredna optužnica. Tokom 2023. i 2024. godine Crnoj Gori je dostavljen još jedan predmet. To je iniciralo SDT zamolnicom da MRM pretraži svoj arhiv, nakon čega je dostavljen dosije sa dokazima u odnosu na jednu osobu. Mimo toga, izviđaji pokrenuti na inicijativu crnogorskog SDT bili su rijetki – jedan od takvih izuzetaka je predmet protiv admirala u penziji Dragana Samardžića, zbog granatiranja Splita. Istovremeno, nije bilo nikakvih tragova preispitivanja starih predmeta što je bio posebno bitan zadatak na osnovu Strategije.¹ Takvi rezultati njene primjene, bili su prema ocjeni Evropske komisije, ograničeni.²

Odmah po stupanju na dužnost početkom 2024. godine, novi vrhovni državni tužilac Milorad Marković je formirao Radnu grupu za izradu Strategije za istraživanje ratnih zločina 2024-2027. godina. Radna grupa je dobila zadatak da izradi novu strategiju na osnovu analize prethodne i da propiše akcioni plan za njeno sprovođenje sa rokovima i indikatorima uspjeha.

Prema ocjeni Radne grupe, datoj u Analizi rezultata sprovođenja Strategije o istraživanju ratnih zločina 2015–2024, ograničeni rezultati primjene te prve strategije proizašli su, između ostalog, i zbog: izostanka akcionog plana sa jasno definisanim rokovima, indikatorima uspjeha i procjenom potrebnih sredstava, nedostatka veze sa drugim javnim politikama i institucionalnim strategijama, nepostojanja metodološkog pristupa izvještavanju i transparentnosti i ograničenih ljudskih i institucionalnih kapaciteta, bez plana za njihovo unapređenje.³

Nova Strategija za istraživanje ratnih zločina za period 2024-2027. godina, usvojena u junu 2024. zajedno sa akcionim planom za period 2024-2025. godina, donosi promjene koje bi trebalo da osiguraju sistematičnije i efikasnije procesuiranje ratnih zločina kroz:

- jačanje institucionalnih kapaciteta, između ostalog i povećanjem broja

¹ T. Gorjanc-Prelević, Đ. Drinčić, N. Vučinić, „Primjena Strategije za istraživanje ratnih zločina Državnog tužilaštva Crne Gore 2015-2021“, HRA, Podgorica, jun 2021. i T. Gorjanc-Prelević, B. Malović, „Primjena Strategije za istraživanje ratnih zločina Državnog tužilaštva Crne Gore 2021-2022“, HRA, Podgorica, januar 2023.

² Izvještaj EK za 2015, str. 61; Izvještaj EK za 2016, str. 70; Izvještaj EK za 2018, str. 19; Izvještaj EK za 2019, str. 18; Izvještaj EK za 2020, str. 23; Izvještaj EK za 2021, str. 25; Izvještaj EK za 2022, str. 26; Izvještaj EK za 2023, str. 31.

³ Strategija za istraživanje ratnih zločina 2024-2027, VDT, str. 11-15: https://tuzilastvo.me/static/vrdt/doc/Strategija_za_istrazivanje_ratnih_zlocina_2024-2027.pdf

- specijalnih tužilaca;
- preduzimanje dodatnih mjera za zaštitu svjedoka i žrtava;
- unapređenje regionalne i međunarodne saradnje u istrazi i procesuiranju ratnih zločina;
- kontinuiranu edukaciju i specijalizaciju tužilaca, sudija i istražitelja;
- jasno definisane aktivnosti, rokove, indikatore uspjeha, potrebna finansijska sredstva,
- veću transparentnost i vidljivost aktivnosti SDT u predmetima ratnih zločina.⁴

Ovaj proces je doveo do ispunjenja preporuka HRA iz prethodnih izvještaja, koje su se odnosile na propisivanje ozbiljnog okvira za procesuiranje ratnih zločina sa zadacima, rokovima za njihovo sprovođenje i indikatorima uspjeha.

METODOLOGIJA

Izvještaj predstavlja nastavak prethodnih analiza NVO Akcije za ljudska prava (HRA) i obuhvata period od 1. januara 2023. do 31. decembra 2024. godine. Na određenim mjestima uključeni su i podaci dostupni do sredine marta 2025. godine, uz posebnu napomenu.

Podaci korišćeni za njegovu izradu potiču iz četiri ključna izvora.

Prvi izvor čine izvještaji SDT i VDT o sprovođenju strateških aktivnosti za istraživanje ratnih zločina.

Drugi izvor su podaci pribavljeni od nadležnih državnih organa Crne Gore i zemalja regiona putem zahtjeva za slobodan pristup informacijama, koji upotpunjuju evidenciju o procesuiranju ratnih zločina.

Treći izvor su izvještaji MRM koji pružaju važne informacije o regionalnoj saradnji u procesuiranju ratnih zločina, kao i o odnosima MRM i SDT. Ovi izvještaji doprinose boljem razumijevanju regionalnog konteksta i standarda u gonjenju odgovornih za ratne zločine.

Četvrti izvor su izvještaji HRA o suđenjima za ratne zločine u Crnoj Gori, koji omogućavaju uvid u sudsku praksu i izazove u procesuiranju ovih krivičnih djela.

⁴ Isto, str. 15.

SAŽETAK

Krajem 2024. godine SDT je imalo u radu 19 predmeta ratnih zločina. Od toga je 16 bilo u fazi izviđaja, jedan u fazi istrage, dok su dva bila pred Višim sudom u Podgorici – jedan u fazi glavnog pretresa (Slobodan Ćurčić-Peković), drugi u fazi kontrole optužnice (Zoran Gašović).

Do marta 2025. godine broj predmeta u fazi izviđaja porastao je na 20, što je neposredni rezultat sprovođenja Akcionog plana primjene nove Strategije, kao i ponovnog otvaranja starih predmeta koji su prethodno neadekvatno procesuirani – Logor Morinj, Bukovica, Kaluđerski laz i Deportacija izbjeglica. Iako je i Strategija iz 2015. godine propisala obavezu da se ovi predmeti dodatno preispitaju, do toga nije došlo sve do sada.

Da bi unaprijedilo djelotvornost istraga u novim i starim predmetima, SDT je formiralo radnu grupu sa zadatkom da izradi planove postupanja u svakom od tih predmeta, radi sprovođenja detaljnih analiza do kraja 2025. godine. Rok za izradu planova je kraj marta, a analiziranje bi počelo od aprila. Očekujemo da do kraja godine javnost bude obaviještena o rezultatima.

Primjena planova postupanja u svim predmetima ratnih zločina nalazi se u rukama samo dvije specijalne tužiteljke, koje su nadležne za njihovo procesuiranje. Nijedna tužiteljka se ne bavi samo predmetima ratnih zločina, niti ima savjetnike koji rade samo na ovim predmetima. One su zadužene i drugim oblastima iz nadležnosti SDT, poput trgovine ljudima, organizovanog kriminala ili korupcije. To naravno opterećuje njihov rad i ograničava posvećenost slučajevima ratnih zločina, naročito uzimajući u obzir visoke tužilačke norme. S druge strane, vrijeme je neumoljivo, počinioци i svjedoci ratnih zločina u međuvremenu umiru, pa procesuiranje ove vrste zločina mora biti među prioritetima.

Glavni specijalni tužilac Vladimir Novović je zatražio od MRM da pojača podršku crnogorskim tužiocima za ratne zločine.⁵ To je dovelo do formiranja zajedničkih

⁵ Assessment and progress report of the President of the International Residual Mechanism for Criminal Tribunals, Judge Graciela Gatti Santana, for the period from 16 May to 15 November 2023, str. 54.

radnih timova između SDT i MRM krajem 2023. godine. Njihov rad se odnosi na predmete zasnovane na dokazima Haškog tribunala, uključujući slučajeve ratnog seksualnog nasilja. U ovoj vrsti predmeta se pokretanje postupaka očekuje u naredne dvije godine i to na osnovu dokaznog materijala koji je MRM još 2020. godine dostavio Crnoj Gori protiv najmanje 15 osumnjičenih.

Do marta 2025. još nije bio pokrenut nijedan postupak za komandnu odgovornost, saučesništvo, podstrekavanje ili pomaganje. Evropska komisija je ranije kritikovala propuste do kojih je dolazilo uprkos devetogodišnjoj strateškoj obavezi SDT da razmotri sve oblike krivične odgovornosti. Treba imati u vidu da je ignorisanje ovih zahtjeva dovelo do toga da se od Crne Gore, u okviru završnih mjerila za Poglavlje 23, sada zahtijeva *dodatno intenziviranje napora u borbi protiv nekažnjivosti za ratne zločine, uključujući i najviše nivoe, primjenom proaktivnog pristupa kako bi efikasno istraživala, gonila, sudila i kažnjavala počinioce ratnih zločina, u skladu s međunarodnim pravom i standardima. To podrazumijeva i punu saradnju s Međunarodnim rezidualnim mehanizmom za krivične tribunale, kao i obezbjeđivanje pristupa pravdi i reparacija za žrtve*. EU je naglasila i značaj regionalne saradnje u procesuiranju ratnih zločina na nacionalnom nivou i rješavanju preostalih slučajeva *nestalih osoba*.

Crna Gora je ostvarila izvjestan napredak u pogledu međunarodne saradnje. Primjetna je povećana razmjena dokaza i upućivanje većeg broja zamolnica za pravnu pomoć i pristup arhivima MRM. Saradnja sa BiH je bila na zadovoljavajućem nivou, međutim odnosi sa tužilaštvom Republike Hrvatske i dalje zahtijevaju dodatne napore. Hrvatsko tužilaštvo ne odgovara blagovremeno na zahtjeve za međunarodnu pravnu pomoć, što iziskuje kontinuirane urgencije koje često ostaju bez odgovora.

U cilju podrške svjedocima i žrtvama, Vrhovno državno tužilaštvo (VDT) je 2024. godine zaključilo dva sporazuma o saradnji s BiH i Srbijom. Zaključivanje istog sporazuma inicirano je i sa Hrvatskom u septembru iste godine tokom bilateralnog sastanka VDT Milorada Markovića sa glavnim državnim odvjetnikom Republike Hrvatske Ivanom Turudićem, a predlog teksta sporazuma je upućen DORH u oktobru. Do njegovog potpisivanja će doći kad se sprovedu neophodne procedure u Hrvatskoj koje traju već skoro pola godine. Sa druge strane, Vrhovno državno tužilaštvo Crne Gore je iniciralo i reviziju postojećeg sporazuma sa DORH o saradnji i gonjenju počinilaca krivičnih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida. Proces usaglašavanja teksta tog sporazuma je, takođe, još uvijek u toku.

Pitanje transparentnosti rada SDT ostaje izazov. Dvomjesečni izvještaji, koji su se od 2015. do juna 2024. godine podnosili VDT, i bili dostupni javnosti na osnovu zahtjeva za slobodan pristup informacijama, nisu pružali precizne informacije o preduzetim radnjama, dok je visok stepen anonimizacije onemogućavao uvid u osnovne informacije, kao što je broj predmeta u radu.

Nakon usvajanja Strategije za istraživanje ratnih zločina za period 2024–2027, SDT je prestalo s dvomjesečnim izvještavanjem, a očekivao se pregled napretka u prvom izvještaju o primjeni nove strategije. Međutim, to je izostalo – pruženi su samo statistički podaci o broju formiranih i završenih predmeta, bez bilo kakvog podatka o suštinskim radnjama, poput broja svjedoka ili osumnjičenih koji su saslušani, prikupljenih materijalnih dokaza ili izjava građana, poslatih zamolnica. Time je transparentnost dodatno smanjena.

Iako je vidljiva povećana komunikacija s javnošću – broj saopštenja SDT porastao je sa dva u 2023. na osam u 2024. godini – ta saopštenja nisu pružila konkretne informacije o pravnim radnjama. Broj saopštenja u vezi s pojedinačnim predmetima ostao je nepromijenjen (svega dva za godinu dana), što otežava praćenje rada tužilaštva. Dok SDT u periodu 2021–2022. nije imalo nijedan javni nastup na ovu temu, u posljednje dvije godine zabilježene su četiri izjave u kojima su tužioci govorili o sudskom postupku protiv Slobodana Pekovića, postupanju u predmetu o stradanju pripadnika nikšićko-šavničke i barske grupe u Lori u Splitu, podignutoj optužnici za ratne zločine u Hadžićima, te o ponovnom otvoranju istraga u ključnim predmetima ratnih zločina - Deportacija, Morinj, Bukovica i Kaluđerski laz.

SDT i VDT jesu pokazali otvorenost i volju za saradnju sa NVO sektorom, a kroz učešće na zajedničkim aktivnostima i sastancima. Ostaje da se uspostavi razumna ravnoteža između prava javnosti da zna i zaštite interesa izviđača, odnosno istraga koje su u toku. Državno tužilaštvo treba da ima u vidu da se, poslije decenija koje žrtve ratnih zločina s razlogom doživljavaju kao izigravanje pravde, strahuje od nastavka iste prakse pod plaštom nove strategije, i da, prema tome, nastoji da u najvećoj mogućoj mjeri obavještava javnost o svom djelovanju u predmetima ratnih zločina.

U pogledu zaštite svjedoka, u Višem sudu u Podgorici nije bilo zahtjeva za sudsku i vansudsku zaštitu svjedoka u predmetima ratnih zločina u prethodne dvije godine, niti su zabilježeni slučajevi prijetnji ili zastrašivanja. U predmetu protiv Slobodana Pekovića dvije osobe imaju status zaštićenog svjedoka, koji su stekle tokom istražnog postupka u BiH, a u Crnoj Gori je njihov identitet zaštićen oznakama

A1/A2, u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku. Tokom svjedočenja, njihov lik je bio zamagljen, glas izmijenjen, a javnost isključena sa suđenja kako bi se osigurala veća sigurnost. Međutim, SDT i dalje ne raspolaže vlastitom opremom za saslušanje svjedoka pod zaštitnim mjerama.

Ipak, pravni okvir još ne omogućava adekvatan pristup pravdi i obeštećenju za žrtve ratnih zločina. One nemaju pravo na žalbu ako im se, uprkos osuđujućoj presudi, ne dodijeli naknada štete u krivičnom postupku, i zavise od interesovanja državnog tužioca da se njihovim zahtjevom dalje bavi. Usmjeravanje žrtve na parnični postupak za naknadu štete zahtijeva otkrivanje identiteta, što je za žrtve ratnog seksualnog nasilja, koje u krivičnom postupku uživaju mjere zaštite, neprihvatljivo. To ih, sudeći po iskustvima iz BiH i Srbije, odvraća od učestvovanja u takvom postupku. Dodatno, parnični postupak neminovno podrazumijeva novu traumatizaciju, jer zahtijeva ponavljanje svjedočenja o pretrpljenom nasilju. U Crnoj Gori nije razvijena praksa dosuđivanja imovinsko-pravnih zahtjeva oštećenima u postupcima za ratne zločine i neophodno je preduzeti hitne napore da se to promijeni.

Dodatno, kako identitet zaštićenog svjedoka u Crnoj Gori nije poznat odbrani tokom vođenja krivičnog postupka, presuda se ne može zasnivati samo na iskazu tog svjedoka. Time se kod djela ratnog seksualnog nasilja odstupa od standarda MKSJ, prema kojem je svjedočenje žrtve seksualnog nasilja priznato kao dovoljan dokaz. Zato treba razmotriti uvođenje različitih kategorija zaštite svjedoka po ugledu na BiH (u kojima bi odbrana imala dovoljno podataka o zaštićenom svjedoku, na čijem bi se iskazu kasnije mogla zasnivati presuda), kako bi se omogućili fleksibilniji uslovi dokazivanja.

Pored pravnih prepreka, infrastrukturni kapaciteti crnogorskog pravosuđa i dalje nisu adekvatni za zaštitu svjedoka i žrtava. Nedostaju specijalizovane prostorije za smještaj svjedoka, dvostruki ulazi u sud i sudnicu, kao i adekvatna oprema u SDT za saslušanja pod mjerama zaštite. Vlada Crne Gore je prije gotovo dvije godine donijela odluku o preseljenju SDT u nove prostorije, ali do toga još uvijek nije došlo.

U odnosu na stručno osposobljavanje i usavršavanje tužilaca, iako je zabilježen porast aktivnosti, raniji nedostatak kontinuiteta obuka i ograničeno učešće specijalnih tužilaca na tim obukama (po pravilu su ih pohađali savjetnici) ukazali su na potrebu za sistematičnijim pristupom i njihovim većim angažmanom u edukacijama, što je adresirano i akcionim planom za 2024-2025.

Kao korak koji je doprinio dobijanju pozitivne ocjene za nastavak pregovora o pridruživanju CG u EU (IBAR), bilo je to što je Skupština Crne Gore u junu 2024. usvojila izmene Zakonika o krivičnom postupku, koje omogućavaju korišćenje dokaza prikupljenih pred Haškim tribunalom i Međunarodnim rezidualnim mehanizmom u domaćim sudovima. Ova izmjena zakona bi trebalo da doprinese efikasnijem procesuiranju ratnih zločina. Međutim, formulacija člana 17 stav 3 ZKP prema kojem se prihvatljivost dokaza izvedenih pred MKSJ i MRM uslovljava pravilima crnogorskog krivičnog postupka je pretjerano ograničavajuća i ostavlja prostor za dugotrajno ispitivanje dokaza koje su međunarodna sudska tijela već prihvatila.

Takođe, izmjene ZKP koje se odnose na poboljšanje položaja žrtava u krivičnim postupcima još uvijek nisu usvojene, tj. sa tim se kasni skoro godinu dana. Izmjenama je, između ostalog, predloženo pravo žrtava na pristup službama za podršku, djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć, zaštitu od zastrašivanja i odmazde, pravo da budu saslušane bez odgađanja, da imaju osobu od povjerenja pri preduzimanju radnji u kojima učestvuju, te da budu obaviještene o toku postupka i odlukama koje ih se tiču. Posebna pažnja posvećena je pravima žrtava nasilnih krivičnih djela i žrtava koje trpe teže posljedice, uključujući pravo na stručnu pomoć savjetnika i novčanu naknadu iz državnog budžeta.⁶

⁶ Informacije se zasnivaju na Nacrtu zakona o izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku koji je bio objavljen tokom javne rasprave u avgustu 2022. godine.

PREPORUKE

SPECIJALNOM I VRHOVNOM DRŽAVNOM TUŽILAŠTVU:

Razviti jasan model izvještavanja:

SDT i VDT bi trebalo da razviju model izvještavanja koji omogućava praćenje stvarnog napretka u predmetima ratnih zločina, uključujući sažet pregled napretka u redovnim izvještajima o primjeni Strategije.

Izvještaji treba da sadrže bar osnovne informacije, kao što su broj saslušanih svjedoka i osumnjičenih, te broj i okvirni sadržaj zamolnica upućenih tužilaštvima u regionu. Naravno, uz poštovanje zaštite tajnosti istraga.

Povećanje kvantifikacije i preciznosti izvještaja:

Budući izvještaju treba da sadrže konkretne podatke i preciznije kvantifikovane rezultate, uključujući statističke pokazatelje, broj učesnika obuka, frekvenciju sastanaka, specifičnu ulogu predstavnika SDT i VDT, te planirane korake u pojedinačnim aktivnostima.

Izvještaji treba da imaju detaljnije informacije u skladu sa Metodologijom za izvještavanje, koja predviđa da se za svaku aktivnost dostavi izvještaj do 2.500 karaktera.

Transparentnost u izvještavanju:

Osim navođenja realizovanih aktivnosti, neophodno je jasno saopštiti prepreke i izazove tokom njihove primjene, kao što je npr. hronični problem neodgovaranja Republike Hrvatske na zamolnice i urgencije za međunarodnu pravnu pomoć. Precizno navesti planirane mjere za prevazilaženje ovih prepreka.

Povećati transparentnost:

SDT i VDT treba redovno da objavljuju saopštenja o napretku u istragama i sudskim postupcima, kako bi javnost bila pravovremeno informisana.

Objaviti rezultate sprovedenih analiza u starim predmetima.

TUŽILAČKOM SAVJETU:

Uvesti podsticajne mjere za tužioce koji rade na predmetima ratnih zločina. Primjera radi, u BiH predmeti ratnih zločina nose trećinu završene norme, jer se uvažava njihova složenost i značaj posebno u smislu vremenskog prioriteta (počinioci i svjedoci umiru poslije tri decenije od ratnih sukoba).

Hitno odlučiti o zahtjevu glavnog specijalnog tužioca za povećanjem broja savjetnika, ali i predviđenog broja specijalnih tužilaca u SDT sa 16 na 20.

VIŠEM SUDU U PODGORICI:

Komunikaciju u vezi sa pružanjem međunarodne pravne pomoći za saslušanje svjedoka iz država regiona tokom suđenja za ratne zločine vršiti putem Interpolu, kako bi se ove procesne radnje obavljale u najkraćem mogućem roku.

U svim predmetima seksualnog nasilja u kojima svjedoci i žrtve budu imali zaštićeni status, nastaviti sa saslušanjima putem video linka.

Obezbijediti snimanje suđenja za ratne zločine, s obzirom na to da velika sudnica u kojoj se održavaju ročišta već raspolaže potrebnom opremom. To bi doprinijelo efikasnijem sprovođenju dokaznih radnji.

Obezbijediti da se u svakom postupku u kome žrtva ima zaštićen status blagovremeno odredi vještačenje i odluči o imovinsko-pravnom zahtjevu u krivičnom postupku.

Češće zakazivati ročišta u kraćim vremenskim razmacima, uz unaprijed definisan raspored većeg broja ročišta. Time bi se izbjegla dugotrajna odlaganja i osiguralo efikasnije i kontinuirano vođenje postupaka.

MINISTARSTVU PRAVDE CRNE GORE:

Usvojiti izmjene i dopune ZKP bez daljeg odlaganja, kako bi se unaprijedio pravni okvir za postupanje sa žrtvama ratnih zločina u skladu s međunarodnim standardima. Odredbe uskladiti i sa standardima MKSJ za dokazivanje seksualnog nasilja u ratu, tako da:

- svjedočenje žrtve seksualnog nasilja ne zahtijeva dodatno potkrepljivanje drugim dokazima (posebno kada žrtva ima zaštićeni status);

- pristanak žrtve ne može biti osnov za oslobađanje od odgovornosti ukoliko je žrtva bila izložena nasilju, zastrašivanju ili je strahovala za sebe ili blisku osobu;
- ranije seksualno ponašanje žrtve ne može biti prihvatljiv dokaz.

Omogućiti oštećenima pravo na žalbu na odluku o imovinsko-pravnom zahtjevu u slučaju osuđujuće presude (član 382 ZKP).

Hitno završiti adaptaciju stare zgrade Vlade kako bi njena infrastruktura bila usklađena s međunarodnim standardima zaštite žrtava, uključujući specijalizovane prostorije za žrtve (čekaonice), dvostruke ulaze u prostorije tužilaštva i potpunu funkcionalnost video linka. Nakon završetka adaptacije, izvršiti preseljenje SDT u ove prostorije.

Ubrzati nabavku dodatne IT opreme i softverskih rješenja za efikasniju obradu predmeta ratnih zločina, kao i poboljšanje sigurnosnih mjera za zaštitu svjedoka i osjetljivih podataka.

Ubrzati nabavku opreme, koja bi bila u posjedu SDT, a koja bi omogućavala saslušanje svjedoka pod zaštitnim mjerama, uzimajući u obzir činjenicu da se u narednom periodu očekuje procesuiranje većeg broja predmeta ratnog seksualnog nasilja.

1. PRIMJENA STRATEGIJE U PERIODU 2023–2024. GODINA

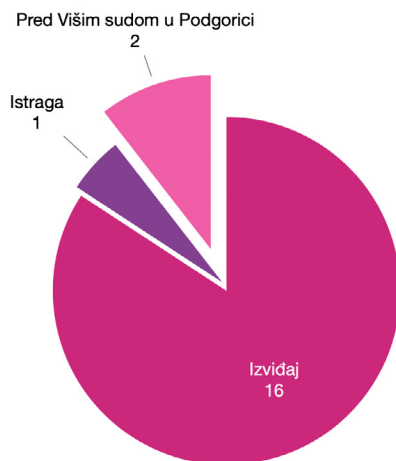
1.1. PREGLED POSTUPANJA SPECIJALNOG DRŽAVNOG TUŽILAŠTVA U AKTUELNIM PREDMETIMA

1.1.1. Pregled izviđaja, istraga i optuženja

Specijalno državno tužilaštvo (SDT) je na kraju 2024. godine u radu imalo 19 predmeta ratnih zločina.

Od toga se 16 nalazilo u fazi izviđaja, jedan u fazi istrage, dok su dva predmeta bila pred Višim sudom u Podgorici – jedan u fazi glavnog pretresa, drugi u fazi kontrole optužnice.

Od ukupno 19 predmeta, devet je novih, formiranih tokom 2024. godine, dok je deset iz ranijeg perioda.⁷

Predmeti u radu SDT-a na kraju 2024. godine

⁷ Izvještaj o radu SDT za 2024. godinu i informacija dobijena putem imejl komunikacije sa SDT od 10. 3. 2025. godine.

Donijete su dvije naredbe o sprovođenju istrage, protiv Zorana Gašovića u decembru 2023. godine u slučaju „Hadžići“, a druga u junu 2024. protiv Milivoja Katnića u odnosu na tretman civila u okupiranom Cavtatu. Protiv Gašovića je podignuta optužnica koja do sredine marta 2025. nije bila potvrđena.

SLUČAJ HADŽIĆI

Prva naredba o sprovođenju istrage donijeta je 21. decembra 2023. godine u predmetu protiv Zorana Gašovića (rođenog Gašević), policijskog službenika iz Crne Gore, zbog krivičnog djela zločin protiv čovječnosti izvršenog na teritoriji BiH. Predmet je formiran 18. oktobra 2023. godine na osnovu dosijea MRM, koji je sadržao više od 5.000 stranica dokaza. To je doprinijelo efikasnom podizanju optužnice u junu 2024, nakon osam mjeseci aktivnog rada.⁸

Optužnicom je Gašoviću stavljeno na teret da je kao pripadnik civilne policije bosanskih Srba za vrijeme nemeđunarodnog oružanog sukoba između Vojske Republike Srpske i Armije Republike BiH, od početka maja do sredine decembra 1992. godine, na području Hadžića (opština u blizini Sarajeva), kršeći pravila međunarodnog prava u okviru šireg i sistematskog napada protiv civilnog stanovništva, učestvovao u ubistvima i vršio porobljavanja, prinudna preseljavanja, mučenja, proganjanja na vjerskoj i nacionalnoj osnovi, protivpravna zatvaranja osoba i druge slične nehumane postupke, kojima su im prouzrokovane teške patnje i ozbiljno ugrožavano zdravlje.⁹ Ročište za kontrolu optužnice održano je 11. jula 2024. godine, međutim o njoj do marta 2025. godine nije odlučeno.¹⁰

⁸ U predmetu su se aktivno prikupljali podaci što od strane Mehanizma i Tužilaštva BiH, što posredstvom SPO. Dana 19. decembra 2023. godine Višem sudu u Podgorici, odnosno sudiji za istragu, upućena su tri zahtjeva za donošenje naredbe za pretresanje stana i drugih prostorija koje koristi Zoran Gašović, zahtjev za donošenje naredbe za pretresanje Gašovića i zahtjev za pretresanje njegovog vozila. Ministarstvu pravde je upućen zahtjev za dostavljanje podataka iz kaznene evidencije. Dan nakon, 20. decembra, predmet je preveden u zapisnik protiv „poznatog učinioca“, nakon čega je 21. decembra uslijedila naredba o sprovođenju istrage, sa predlogom za određivanje pritvora. Dana, 12. 1. 2024, Višem sudu u Podgorici upućen je zahtjev za donošenje naredbe za pretresanje pokretnih stvari oduzetih od okrivljenog, a istog dana upućena je i zamolnica za pružanje pravne pomoći Tužilaštvu BiH sa molbom za preduzimanje određenih dokaznih radnji. Tužilaštvo BiH je u tom smislu SDT dostavilo zapisnike o saslušanju svjedoka i druge materijalne dokaze. Potom je 16. januara Višem sudu u Podgorici upućen predlog za produženje pritvora okrivljenom. Pretresanje mobilnih telefona i drugih uređaja Gašovića, sprovedeno je 25. januara u prostorijama SDT. Nakon toga, od Tužilaštva BiH je 15. marta zahtijevana još jedna međunarodno-pravna pomoć na osnovu koje su obezbijedeni novi zapisnici o saslušanju svjedoka i materijalni dokazi, koji su analizirani. Od strane SPO dostavljeni su i rezultati pretrage baze podataka Mehanizma.

⁹ Podignuta optužnica za krivično djelo zločin protiv čovječnosti, SDT, 19. 6. 2024: <https://sudovi.me/spdt/sadrzaj/YPRJ>

¹⁰ Rješenjem Višeg suda u Podgorici Kvso. br. 14/24 od 27. 1. 2025. godine iz spisa predmeta je izdvojen jedan dio dokaza kao pravno nevaljan i predmet se 24. 2. 2025. godine nalazio pred Apelacionim sudom Crne Gore po žalbi SDT.

SLUČAJ KATNIĆ – CAVTAT

Druga naredba o sprovođenju istrage donijeta je 27. juna 2024. godine protiv bivšeg glavnog specijalnog tužioca Crne Gore Milivoja Katnića koji se sumnjiči da je izvršio krivično djelo ratni zločin protiv hrvatskog civilnog stanovništva.

Naredbom se Katnić tereti da je, na području Cavtata, Republika Hrvatska, kao oficir JNA, suprotno odredbama IV Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata i Dopunskog protokola iz Ženevske konvencije, postupao nečovječno prema pojedinim civilima hrvatske nacionalnosti, tako što ih je napadao, mučio, tjelesno povređivao, vrijeđao ljudsko dostojanstvo i vršio nasilje nad njihovim mentalnim blagostanjem.¹¹ SDT nije predložilo druge pojedinosti o sprovođenju istrage, koja do marta 2025. godine nije završena.

Podsjećamo da je na skupu „Rat za mir – 20 godina kasnije“, održanom prije više od 13 godina, 6. decembra 2011. godine u Podgorici, u organizaciji HRA, Centra za građansko obrazovanje (CGO) i Documente – Centra za suočavanje sa prošlošću, Metodije Prkačin, jedan od oštećenih svjedoka u predmetu Morinj, javno optužio tadašnjeg sudiju Apelacionog suda Crne Gore Milivoja Katnića da je, kao oficir KOS, bio odgovoran za pljačke i paljevine u Cavtatu. Skupu je prisustvovala i državna tužiteljka Lidija Vukčević.¹² Katnić je tada negirao bilo kakvu odgovornost za ratne zločine, tvrdeći da Prkačin „laže“ i da mu „moral nije jača strana“. ¹³ Prije nego što je Katnić 2015. godine imenovan za glavnog specijalnog tužioca, HRA i CGO su uputili pismo tadašnjem vrhovnom državnom tužiocu Ivici Stankoviću, skrećući pažnju na moguće Katnićovo učešće u zločinima na dubrovačkom ratištu. U emisiji *Centar* na RTCG, 8. oktobra 2015. godine, Stanković je izjavio da je, prije nego što je predložio Katnića za funkciju, provjerio sve informacije o njegovom navodnom ratnom angažmanu i utvrdio da se radi o „časnom čovjeku iz pravosuđa Crne Gore“. Međutim, nije poznato na koji način je Stanković izvršio te provjere.

¹¹ „Zbog krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva određeno sprovođenje istrage protiv jednog lica“, SDT, 27. 6. 2024: <https://sudovi.me/spdt/sadrzaj/7j2V>

¹² „Vesna Medenica kao oficir na Dubrovačkom ratištu?“, portal PCNEN, 11. 12. 201: <https://www.pcnen.com/porta/2011/12/02/vesna-medenica-oficir-na-dubrovackom-ratistu/> .

¹³ Milivoje Katnić odgovara Prkačinu: Vi i Pero ste reketirali bogate Hrvate, portal Vijesti, 6. 12. 2011: <https://www.vijesti.me/zabava/337475/milivoje-katnic-odgovara-prkacinu-vi-i-pero-ste-reketirali-bogate-hrvate#:~:text=Milivoje%20Katni%C4%87%2C%20%C4%8Dije%20se%20ime%20pominje%20u%20tekstu,je%20bilo%20ko%20iz%20njegove%20kancelarije%20izlazio%20krvav.>

S obzirom na to da je SDT pokrenulo istragu protiv Milivoja Katnića za zločine na dubrovačkom ratištu, smatramo da je neophodno saslušati i Stankovića o radnjama koje je preduzeo da provjeri Katnićevo postupanje, i provjeriti je li možda pomagao u prikrivanju krivičnog djela.

1.1.2. Pregled preduzetih aktivnosti u pojedinačnim predmetima formiranim prije 2024. godine¹⁴

HRA je u prethodnim izvještajima ukazala na nedostatke u praćenju rada SDT u predmetima ratnih zločina, posebno u pogledu njegovog izvještavanja. Ovi izvještaji, koji su rađeni na svaka dva mjeseca, nisu pružali ni precizne ni sadržajne informacije o preduzetim radnjama, dok je stepen anonimizacije išao tako daleko da su čak i osnovni podaci – npr. broj predmeta u kojima su sprovedene radnje – ostajali nedostupni.

Nakon usvajanja Strategije za istraživanje ratnih zločina 2024–2027, SDT je prestalo s dvomjesečnim izvještavanjem, a očekivalo se da će makar sažet pregled napretka biti uključen u prvi izvještaj o primjeni nove strategije. Međutim, to se nije dogodilo. Pruženi su samo statistički podaci o broju formiranih i završenih predmeta, bez ikakvog podatka o suštinskim radnjama, poput broja svjedoka ili osumnjičenih koji su saslušani, prikupljenih materijalnih dokaza ili izjava građana, poslatih zamolnica, čime je dodatno smanjena transparentnost rada SDT i otežano praćenje njegovih aktivnosti.

Iako postoji potreba za zaštitom integriteta istraga, smatramo da osnovni podaci – poput broja saslušanih svjedoka i oštećenih, broja identifikovanih osumnjičenih ili upućenih zamolnica tužilaštvima u regionu – ne mogu ugroziti istrage. Naprotiv, njihovo objavljivanje omogućilo bi objektivnu procjenu napretka i jačanje povjerenja javnosti u rad SDT. **Trenutni model izvještavanja, bez konkretnih podataka o preduzetim radnjama, može da služi i kao paravan za formalno ispunjavanje obaveza, koje ne dovodi do stvarnog napretka u predmetima ratnih zločina.**

Rizik od neažurnog rada u predmetima ratnih zločina uzrokovan je nedostatkom državnih tužilaca u SDT. Od ukupno 13 specijalnih tužilaca i četiri tužioca upućena na rad u SDT, samo dvije tužiteljke postupaju u predmetima ratnih zločina. One

¹⁴ Pregled se odnosi na period do 1. 6. 2024. godine, jer nakon revidiranja Strategije SDT nije izvještavalo VDT o preduzetim radnjama u konkretnim predmetima. U tom smislu nije moguć ni pregled sprovedenih aktivnosti u predmetima formiranim tokom 2024. godine.

pored toga rade i na predmetima visoke korupcije, organizovanog kriminala, trgovine ljudima i pranja novca, u kojima su u toku suđenja.

S obzirom na kratke procesne rokove u drugim predmetima, predmeti ratnih zločina, koji su većinom u fazi izviđaja, mogu se lako naći na margini prioriteta.

Problem predstavlja i prosječna godišnja norma za rad specijalnih državnih tužilaca, od kojih se očekuje da procesuiraju oko 120 predmeta.¹⁵ Uzimajući u obzir složenost predmeta ratnih zločina, ovo opterećenje nije realno. Na primjer, u predmetu okrivljenog Zorana Gašovića, samo dokumentacija dostavljena od strane MRM broji oko 5.000 stranica dokaza, a procesuiranje ovog slučaja zahtijeva i dodatno prikupljanje dokaza, kao i saslušanje svjedoka i oštećenih iz drugih država regiona. Očigledno je da tužilac ne može s punom pažnjom voditi ovaj postupak ako se od njega očekuje da tokom jedne godine istovremeno procesuiraju još oko 119 predmeta.

Ovo je u BiH riješeno tako što predmeti ratnih zločina nose trećinu završene norme, uvažavajući njihovu složenost i značaj. Smatramo da je i u Crnoj Gori potrebno usvojiti sličan pristup, kroz uvođenje podsticajnih mjera za tužioce koji rade na predmetima ratnih zločina. Ovim bi se obezbijedio efikasniji rad na ovim predmetima i osiguralo da oni ne budu zapostavljeni u odnosu na druge oblasti kriminala.

U nastavku slijedi pregled aktivnih predmeta SDT, u kojima je bilo moguće pratiti postupanje samo do 1. juna 2024. godine, kada je SDT objavilo posljednji dvomjesečni izvještaj.

1.1.2.1. Ubistvo civila u Zvekovici

Zbog ubistva jednog civila u Zvekovici, u blizini dubrovačkog aerodroma, 7. oktobra 1991. godine, državno tužilaštvo već 14 godine vodi izviđaj zbog sumnje na izvršenje ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.¹⁶ Postupak se vodi protiv NN lica – pripadnika Jugoslovenske narodne armije (JNA), koji su, prema navodima u Republici Hrvatskoj, lišili života osobu srpske nacionalnosti, ispred

¹⁵ Odgovor Tužilačkog savjeta na zahtjev za slobodan pristup informacijama, br. 10-1053-2/2025. Prosjek je izračunat na osnovu Prosječnih mjerila kvantiteta rada za Specijalno državno tužilaštvo u određenoj vrsti predmeta na nivou tri godine, odnosno za 2021, 2022. i 2023.

¹⁶ U ranijem periodu su u ovom predmetu prikupljena obavještenja od određenog broja osoba, a Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije upućivane su zamolnice za saslušanje svjedoka. Takođe, Specijalno policijsko odjeljenje (SPO) je dobilo zahtjeve za identifikaciju određenih osoba i njihovo saslušanje u svojstvu građana.

njene kuće. Nakon tog događaja, u medijima, uključujući RTCG, objavljeno je da je žrtva zapravo stranac, Kurd, koji je navodno došao da se bori na strani Zbora narodne garde Hrvatske protiv JNA.¹⁷

SDT je od Uprave policije zatražilo provjeru određenih podataka u predmetu tokom 2023. godine, kao i da postupi po prethodnim zahtjevima za identifikaciju i saslušanje osoba. U tom periodu došlo je i do promjene istražnog tima.¹⁸ Kako ovi zahtjevi nisu realizovani, SDT je 5. juna 2023. godine ponovilo urgenciju prema SPO, nakon čega im je udovoljeno. Ipak, u izvještajnom periodu nije pružen nikakav konkretan odgovor na pitanje koliko je osoba identifikovano, niti koliko ih je SPO saslušao, što ukazuje na ozbiljan manjak transparentnosti i odgovornosti u sprovođenju istrage.

U okviru predmeta, putem međunarodne pravne pomoći, u Republici Hrvatskoj je 23. aprila 2024. godine saslušan jedan svjedok.¹⁹ Takođe, 25. jula 2023. godine, upućena je zamolnica za međunarodnu pravnu pomoć i Republici Srbiji, ali u izvještajima SDT nije precizirano o kakvoj vrsti pomoći se radilo.²⁰

1.1.2.2. Stradanje pripadnika JNA u Hrvatskoj

SDT je 2016. formiralo predmet na osnovu informacija Udruženja boraca ratova od 1990. godine.²¹ Predmet se odnosi na ubistvo 24 pripadnika JNA u Hrvatskoj, na područjima Čepikuća, Ivanjice, Osojnika i Graba, u kontekstu napada JNA na Dubrovnik 1. oktobra 1991. godine,²² kao i na nestanak i stradanje sedmorice pripadnika JNA kod Neuma, 23. aprila 1992. godine.²³

Tokom 2023, SDT je od policije prikupljalo podatke neophodne za dalji postupak,²⁴

¹⁷ Izvještaj o primjeni Strategije od 3. 10. 2022, str. 1.

¹⁸ Izvještaj o primjeni Strategije od 1. 6. 2023. godine.

¹⁹ Izvještaj o primjeni Strategije od 1. 6. 2024. godine.

²⁰ Izvještaj o primjeni Strategije od 1. 8. 2023. godine.

²¹ Pored komunikacije sa Ministarstvom odbrane Crne Gore, tužilaštvima iz regiona, MRM iz Haga, te analize prikupljenih informacija, iz prethodnog perioda u predmetu nije postignut značajan napredak. Tek između avgusta i oktobra 2022. godine zatraženo je utvrđivanje boravišta određenog broja osoba, nakon čega je formiran istražni tim.

²² Informacije koje je Udruženje boraca ratova od 1990. godine dostavilo SDT: http://www.ubr.co.me/images/stories/vdt_1_okt.pdf

²³ Informacije koje je Udruženje boraca ratova od 1990. godine dostavilo SDT: http://www.ubr.co.me/images/stories/vdt_barska_grupa.pdf

²⁴ Izvještaj o primjeni Strategije od 1. 6. 2023. godine.

ali nije iznosilo nove informacije o aktivnostima u predmetu, što ukazuje na stagnaciju. Ovo može biti rezultat i nejasnoća u vezi s pravnom kvalifikacijom događaja, konkretno da li ubistva 24 pripadnika JNA predstavljaju ratni zločin, kako se tvrdi u prijavi, ili ne.

Naime, u prijavi se navodi da su dubrovački branitelji, u okviru oružane pobune, ubili pripadnike JNA kroz sačekuše, granatiranje i snajpersko djelovanje. Takav opis sugerise da bi se ubistva ipak mogla smatrati i djelovanjem u okviru vojnog sukoba, što bi značilo da su dio ratnih operacija, a ne nužno ratni zločin. Ratni zločin podrazumijeva napad na civile ili ratne zarobljenike, dok bi borba između vojnih snaga, iako nasilna, mogla biti dio legitimnog vođenja oružanog sukoba.

Dio predmeta se odnosi na stradanje sedmorice vojnika JNA kod Neuma, tzv. barske grupe, za koju se takođe smatra da je prošla kroz logor Lora u Splitu.²⁵ Uz to, SDT u ovom predmetu istražuje i stradanje Radomira Vulića, člana nikšićko-šavničke grupe rezervista JNA, jer se i njegovo ime našlo u prijavi Udruženja boraca na osnovu koje je predmet formiran. Ovdje dolazi do preklapanja istražnih radnji SDT i Županijskog državnog odvjetništva u Splitu (ŽDOS), koje vodi izviđaj u tzv. predmetu „Lora 3“ u odnosu na zlostavljanje vojnika JNA iz Crne Gore u splitskom logoru Lora.

Ako postoje indicije da su pripadnici barske grupe prošli kroz Loru, nejasno je zašto predmet nije ustupljen ŽDOS koji od 2007. godine istražuje stradanje 14 vojnika JNA iz Crne Gore, pripadnika nikšićko-šavničke grupe, koji su na hercegovačkom ratištu zarobljeni 1992. godine i sprovedeni u Vojno-istražni centar Lora u Splitu. VDT Crne Gore se 2012. godine obavezalo da će sve nove podatke dostavljati ŽDOS, „koje je nadležno za sprovođenje izviđaja u ovom slučaju, sve u duhu izuzetno dobre saradnje koju ostvaruju VDT Crne Gore i Državno odvjetništvo Republike Hrvatske kako u ovom tako i u svim drugim slučajevima“.²⁶ Ono je iste godine na osnovu zamolnica za međunarodnu pravnu pomoć saslušalo 11 osoba u Crnoj Gori, prikupilo materijalne dokaze i zapisnike iz regiona o predmetnom događaju, te ih dostavilo ŽDOS.²⁷ Međutim, ŽDOS od tada nije informisalo javnost

²⁵ Informacija navedena u prijavi Udruženja boraca ratova od 1990. godine: http://www.ubr.co.me/images/stories/vdt_barska_grupa.pdf

²⁶ Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, odgovor Vrhovnog državnog tužilaštva Crne Gore, <http://www.dorh.hr/DrzavnoOdvjetnistvoRepublikeHrvatskeOdgovor>.

²⁷ Podatak dobijen od Tanje Čolan-Deretić, više državne tužiteljke upućene na rad u SDT, prilikom kontrolnog saslušanja o primjeni sporazuma o saradnji i progonu učinilaca krivičnih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida između Crne Gore i Republike Hrvatske, s posebnim naglaskom na slučaj „Lora 3“. Kontrolno saslušanje je održano 16. 1. 2023. godine pred skupštinskim Odborom za politički sistem, pravosuđe i upravu.

o konkretnim radnjama u predmetu „Lora 3“.

Prvi javno poznat korak hrvatskog tužilaštva u ovom izviđaju u posljednjih 12 godina dogodio se u oktobru 2024. godine, kada je zamolnicom Hrvatske zatraženo saslušanje bivšeg logoraša Veselina Bojovića, koji je svjedočio mučenju Crnogoraca u Lori, ali koji je i sam tamo preživio torturu. Prekretnicu u istrazi donio je dokumentarni film *Zlo proljeće '92* RTV Nikšić, koji su HRA i *Documenta* u novembru 2023. dostavile ŽDOS, uz analizu dostupnih podataka i spiskom potencijalnih svjedoka i žrtava, koji upravo govori o stradanju nikšićko-šavničke i barske grupe.

U martu 2024. predstavnice HRA i *Documente* sastale su se sa ŽDOS,²⁸ gdje su obaviještene da tužilaštvo četiri mjeseca nije pristupilo dostavljenom materijalu iz tehničkih razloga. Nakon sastanka, u saradnji s direktorom RTV Nikšić Nikolom Markovićem, ŽDOS je dostavljen CD sa kompletnim dokumentarnim materijalom.

Nakon pregleda filma, zamjenica Županijske državne odvjetnice Rene Laura prosljedila je snimak policiji, koja je potom sastavila izvještaj o izjavama koje ukazuju na zločine nad ratnim zarobljenicima. Na osnovu toga, tužiteljka Laura je podnijela zamolnicu za međunarodnu pravnu pomoć, tražeći saslušanje svjedoka u Crnoj Gori.²⁹

Zbog svega navedenog ostaje pitanje da li će procesuiranje stradanja barske grupe u ovom predmetu dovršiti SDT ili će predmet biti ustupljen Republici Hrvatskoj, da bi se procesuirao zajedno sa predmetom koji se odnosi na stradanje drugih pripadnika JNA u Lori.

²⁸ Hrvatsko tužilaštvo da pokaže ozbiljnost u istraživanju stradanja nikšićko-šavničke grupe, HRA, 25. 6. 2024: [https://www.hraction.org/2024/06/25/hrvatsko-tuzilastvo-da-pokaze-ozbiljnost-u-istrazivanju-stradanja-niksicko-savnicke-grupe/](https://www.hrraction.org/2024/06/25/hrvatsko-tuzilastvo-da-pokaze-ozbiljnost-u-istrazivanju-stradanja-niksicko-savnicke-grupe/)

²⁹ Prekretnica u istrazi zločina nad ratnim zarobljenicima iz Crne Gore u Lori – saslušanje Veselina Bojovića, HRA, 13. 2. 2025: <https://www.hraction.org/2025/02/13/prekretnica-u-istrazi-zlocina-nad-ratnim-zarobljenicima-iz-crne-gore-u-lori-saslusanje-veselina-bojovica/>

1.1.2.3. Predmet formiran na osnovu dosijea Međunarodnog rezidualnog mehanizma³⁰

U predmetu u kojem se već četiri godine, od novembra 2020. godine, vodi izviđaj protiv više od 15 crnogorskih državljana zbog teških zločina – uključujući seksualno nasilje, silovanje, mučenje, prisiljavanje na prostituciju i trgovinu ljudima radi seksualne eksploatacije na području Foče, tokom 2023. i 2024. godine intenzivirana je saradnja sa MRM kroz formiranje zajedničkog istražnog tima.³¹ Tom prilikom je dogovoreno da će SDT, uz podršku Kancelarije tužioca Mehanizma, intenzivno raditi na okončanju značajnog broja istraga u naredne dvije do tri godine, uz očekivanje da će optužnice biti podignute i suđenja započeta.³²

Tokom izvještajnog perioda, tužilaštvo je nastavilo s aktivnostima u ovom predmetu. Osmog decembra 2023. godine, upućen je dopis SPO sa zahtjevom za prikupljanje operativnih podataka u odnosu na jednog od osumnjičenih, nakon čega je 24. januara 2024. godine upućen dodatni zahtjev za pribavljanje novih podataka i obavještenja.³³ Četrnaestog februara 2024. ostvarena je online komunikacija s potencijalnim svjedokom, dok je 21. februara od SPO zatraženo i pribavljanje konkretnih dokaza, odnosno oduzimanje predmeta.³⁴

Tokom aprila i maja 2024. godine, SPO je dostavilo SDT informacije o identifikaciji potencijalnih osumnjičenih, kao i o razgovoru sa potencijalnim svjedokom. Ove

³⁰ SDT je u novembru 2020. godine preuzelo dokazni materijal od MRM u Hagu protiv više od 15 crnogorskih državljana koji se sumnjiče da su na teritoriji Foče vršili teške zločine, uključujući i seksualno nasilje. To je uslovalo formiranje Specijalnog istražnog tima koji je u prvoj polovini 2021. godine izvršio identifikaciju osumnjičenih, te uputio zamolnicu za pružanje međunarodne pravne pomoći Tužilaštvu BiH i MRM. Saslušan je jedan svjedok – žrtva ratnog zločina, održan je onlajn sastanak sa Kancelarijom MRM u vezi s njihovim postupanjem po zamolnici SDT za pružanje međunarodne pravne pomoći i ostvarena je komunikacija za obezbjeđivanje zakonskih uslova da se žrtve ratnih zločina saslušaju u svojstvu svjedoka. Specijalni istražni tim je analizirao prikupljene podatke i dokaze i nakon toga naložio SPO prikupljanje obavještenja od identifikovanih osoba. Na osnovu zamolnice koja je upućena Tužilaštvu BiH, saslušano je jedno lice – svjedok. U Crnoj Gori su zatim od dvije osobe uzete izjave u svojstvu građana na okolnosti predmetnih događaja. MRM je upućen zahtjev za izmjenu zaštitnih mjera na osnovu pravila 86(H). Zahtjev je u odnosu na određena lica koja su bila svjedoci u krivičnim procesima pred Haškim tribunalom prihvaćen, dok je u drugom dijelu odbijen. Na navedenu odluku, SDT je podnijelo žalbu nadležnom vijeću MRM, koje do decembra 2022. godine nije donijelo drugostepenu odluku. Dana 15. novembra SDT je uputilo još jednu zamolnicu za pružanje međunarodne pravne pomoći BiH.

³¹ U predmetu je tokom 2023/24. istražni tim mijenjan tri puta. Međutim, suštinska razlika je učinjena krajem 2023. godine od kada ga čine i predstavnici MRM.

³² Izvještaj o napretku Kancelarije tužioca Međunarodnog rezidualnog mehanizma, 16. 11. 2023, str. 54: <https://www.irmct.org/sites/default/files/documents/November-2023-Progress-Report-EN.PDF>

³³ Izvještaj o implementaciji Strategije od 1. 2. 2024.

³⁴ Izvještaj o implementaciji Strategije od 1. 4. 2024.

aktivnosti su dovele do telefonskog razgovora između postupajuće specijalne tužiteljke Tanje Čolan-Deretić i navedenog svjedoka,³⁵ ali ne postoje informacije da li je do njegovog zvaničnog saslušanja i došlo.

U aprilu 2024. godine specijalna tužiteljka uputila je službeno pismo glavnom tužiocu MRM Seržu Bramercu, sa inicijativom za izmjenu Pravilnika o postupku i dokazima, u odnosu na pravilo 86 (H). Ovo pravilo se primjenjuje kada podnosilac zahtjeva traži informacije o svjedocima – uključujući njihov identitet, kontakt podatke, zaštitne mjere ili pristup neredigovanim povjerljivim transkriptima i materijalima izvedenim u dokaznom postupku posredstvom svjedoka (uključujući neredigovane izjave i dokazne predmete svjedoka). Prijedlog ukazuje na potrebu unapređenja procesa obezbjeđivanja svjedoka u postupcima pred nacionalnim pravosudnim organima,³⁶ a uslijedio je nakon što je Mehanizam odbio da dostavi informacije SDT o određenom broju svjedoka koji su pred Haškim tribunalom imali mjere zaštite, a koji su svjedočili o učešću crnogorskih državljana u ratnim zločinima. Takvo odbijanje može značajno usporiti istrage koje SDT vodi, jer ograničava pristup ključnim dokazima i otežava dalju saradnju sa svjedocima koji su ranije svjedočili pred međunarodnim sudom.

³⁵ Izvještaj o implementaciji Strategije od 1. 6. 2024.

³⁶ Izvještaj o sprovođenju Strategije za istraživanje ratnih zločina 2024-2027. sa pratećim Akcionim planom 2024-2025, str. 3.

1.1.2.4. Zločini na području opštine Čajniče

Tokom 2023. i prve polovine 2024. godine evidentiran je zastoj u predmetu koji je 25. juna 2021. formiran na osnovu podataka i dokaza dostavljenih od strane Okružnog javnog tužilaštva Trebinje. Predmet se odnosi na događaje iz 1992. i 1993. godine na području opštine Čajniče, u BiH, koja se graniči sa Crnom Gorom i Srbijom. Postoji sumnja da su u izvršenju krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva učestvovali državljani Crne Gore i jedan državljanin Srbije.³⁷

Nakon izmjene istražnog tima,³⁸ prema dvomjesečnim izvještajima SDT, tokom 2023. godine upućen je jedan zahtjev SPO za preduzimanje radnji i to 27. jula, na koji je nakon dva mjeseca - 20. septembra, bilo potrebno urgirati.³⁹ Mimo toga, u predmetu je upućena samo jedna zamolnica pravosudnim organima BiH i to 3. aprila 2024, nakon što je predmet spojen sa slučajem pokrenutim po prijavi udruženja „A“ iz Pljevalja.⁴⁰ Prijava se odnosi na ubistvo 24 civila srpske nacionalnosti u selima Trpinje, Šapići, Ponikve i Staronići, na području opštine Čajniče, gdje su 14. februara 1993, iz pravca Bukovice na teritoriji Crne Gore, pripadnici tzv. Armije BiH napali nezaštićena sela.

U vezi s ovim zločinom, pred Sudom BiH je 13. februara 2024. godine započeo glavni pretres u predmetu Buljubašić i drugi. Optužnica Tužilaštva BiH tereti Ferida Buljubašića, bivšeg komandanta Istočno-bosanske operativne grupe Armije RBiH, da je naredio napad na području sela Šapići, Trpinje, Trojan i Ponikve, svjestan da može doći do ubistava i ranjavanja civila, uništenja njihovih kuća, pomoćnih objekata i ostale pokretne i nepokretne imovine, na šta je pristao.⁴¹

³⁷ Prije 2023. godine SDT je održalo sastanak sa tužiocem Okružnog javnog tužilaštva u Trebinju radi preuzimanja određenih podataka i dokaza, nakon čega je u predmetu formiran Specijalni istražni tim. Nakon analize prikupljenih podataka i dokaza upućena je zamolnica za pružanje međunarodne pravne pomoći Tužilaštvu BiH, kojom je traženo saslušanje više osoba u svojstvu svjedoka – oštećenih. Dat je i nalog ovlaštenim policijskim službenicima SPO da izvrše provjere preko Interpolu za određeni broj lica, u cilju utvrđivanja njihovog prebivališta. Nakon prikupljanja svih potrebnih podataka na osnovu upućene zamolnice Tužilaštvu BiH u periodu od 16. do 26. maja saslušano je više osoba u svojstvu svjedoka i oštećenih, što je uzrokovalo traženje novih podataka i dokaza od značaja za donošenje tužilačke odluke.

³⁸ Izvještaj o implementaciji Strategije od 1. 6. 2023.

³⁹ Izvještaj o implementaciji Strategije od 2. 10. 2023.

⁴⁰ Naziv udruženja nije poznat autorima, budući da je u izvještaju SDT on anonimiziran.

⁴¹ Optužnica Tužilaštva BiH br. T 20 0 KTRZ 000 3141 12 od 8. 8. 2023: https://www.tuzilastvobih.gov.ba/files/docs/Anonimizirana_optuznica_Ferid_Buljubasic_i_dr_.pdf

Prema optužnici, Buljubašić je rukovodio napadom, kada su nepoznati pripadnici II i III bataljona 43. Drinske brigade, Armije RBiH, u noći između 13. i 14. februara 1993. godine, koristeći propusnost granice prema Crnoj Gori, ušli na područje ovih sela, u kojima je živjelo srpsko stanovništvo, i izvršili napad usmjeren na civile i civilne objekte. Tom prilikom su nepoznati pripadnici 43. Drinske brigade u selima Šapići, Trpinje i Trojan pucanjem iz automatskog oružja ubili 11 civila među kojima su bili stariji muškarci, žene i jedno dijete, ranili pet civila, i zapalili kuće u selu Šapići. Istovremeno, nepoznati pripadnici 1. Drinske brigade su u selu Ponikve lišili slobode nekoliko civila koji su se kretali prema teritoriji Crne Gore.

Paralelno vođenje postupka u BiH za iste događaje nameće potrebu za koordinacijom pravosudnih organa Crne Gore i BiH kako bi se osiguralo efikasno procesuiranje odgovornih. S obzirom na ozbiljnost optužbi i već započeti sudski proces u BiH, ključno je da SDT intenzivira istragu, proširi istražne radnje i preduzme konkretne korake da bi se izbjegla dalja pravna neizvjesnost i omogućilo pravovremeno procesuiranje počinilaca.

1.1.2.5. Granatiranje Splita

Nakon objavljenog teksta na portalu Vijesti 7. avgusta 2022. godine „Granatiranje Splita i uloga Dragana Samardžića“,⁴² SDT je dan kasnije, po službenoj dužnosti, formiralo predmet radi provjere da li u radnjama bivšeg načelnika Generalštaba Vojske Crne Gore, admirala Samardžića, postoje elementi nekog od krivičnih djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom.⁴³ Izviđaj je usmjeren na utvrđivanje da li je Samardžić, kao poručnik fregate Ratne mornarice JNA i komandant raketne topovnjače RTOP-406 „Ante Banina“, 15. novembra 1991. godine naredio otvaranje vatre s ovog ratnog broda na civilne ciljeve na području Splita. Napad je rezultirao stradanjem civila i većom materijalnom štetom. U članku se navodi i kako je u Hrvatskoj zbog napada na Split procesuiran 31 pripadnik Jugoslovenske ratne mornarice⁴⁴, ali da među njima nema Dragana Samardžića, koji je, navodno, naredio otvaranje paljbe na Split iz topova kalibra 57 milimetara. Od Državnog odvjetništva Republike Hrvatske 23. avgusta 2022. godine je zatraženo dostavljanje svih relevantnih podataka u vezi sa ovim događajem.

⁴² Dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/616450/granatiranje-splita-i-uloga-dragana-samardzica>

⁴³ Izvještaj o implementaciji Strategije za istraživanje ratnih zločina od 3. 10. 2022, str. 2.

⁴⁴ Optužnica ŽDOS br. KT-5/92 od 7. 1. 1992. protiv 31 okrivljenika zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120 st. 1 Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske.

U naredne dvije godine, SDT je uputilo pet urgencija Hrvatskoj da postupi po zamolnici - jednom u 2022, tri puta u 2023.⁴⁵ i jednom u 2024. godini.⁴⁶

Paralelno s tim, 3. novembra 2023. godine upućena je zamolnica i Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije.⁴⁷ SDT se Samardžiću prvi put obratilo dopisom 15. februara 2024. godine, godinu i po dana nakon formiranja predmeta.⁴⁸ U izvještaju se ne navodi svrha dopisa.

SDT bi trebalo da preduzme aktivnije mjere kako bi osiguralo saradnju s pravosudnim organima Hrvatske i Srbije, uključujući jači diplomatski pritisak kroz nadležne državne institucije. Takođe, neophodno je intenzivirati domaće istražne radnje, umjesto da se istraga oslanja isključivo na odgovore organa drugih država. Nedostatak pravovremenih aktivnosti može dovesti do daljeg odugovlačenja postupka, što ugrožava efikasnost procesuiranja potencijalnih ratnih zločina.

1.1.2.6. Otmica u Štrpcima⁴⁹

SDT je 8. marta 2023. godine formiralo predmet na osnovu podneska HRA⁵⁰ kojim se zahtjevalo proširenje istrage o ratnom zločinu u Štrpcima od 27. 2. 1992. godine na dodatne neposredne izvršioce, organizatore i naredbodavce, kao i one koji su unaprijed znali za planiranu otmicu, ali nisu preduzeli ništa da je spriječe.

⁴⁵ Izvještaji o implementaciji Strategije od 1. 6. 2023, 1. 8. 2023. i 2. 10. 2023.

⁴⁶ Izvještaj o implementaciji Strategije od 1. 4. 2024.

⁴⁷ Izvještaj o implementaciji Strategije od 1. 12. 2023.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ Pripadnici interventne čete Višegradske brigade Vojske Republike Srpske pod nazivom „Osvetnici“ iz brzog voza 671 „Lovćen“, na relaciji Beograd – Bar, oveli su, a zatim ubili 20 putnika nesrpske nacionalnosti. Žrtve su, nakon otmice, odvedene do škole u selu Prelovo kod Višegrada, gdje su opljačkane i pretučene, a zatim prebačene u selo Mušići, kod Višegradske Banje, gdje se pretpostavlja da su i ubijene, a njihova tijela bačena u Drinu. Do sada su pronađeni posmrtni ostaci četiri osobe, dok se za ostalima i dalje traga.

⁵⁰ Podnesak podnjet SDT 27. 2. 2023. godine.

HRA je dostavila imena 11 pripadnika vojne jedinice odgovorne za otmicu, koja su se pominjala tokom suđenja Nebojši Ranisavljeviću pred Višim sudom u Bijelom Polju,⁵¹ a koji do sada nisu procesuirani ni u Srbiji, ni u BiH.⁵²

Dodatno, u krivičnom postupku vođenom protiv Ranisavljevića utvrđeno je da je otmica u Štrpcima bila planirana i sprovedena uz znanje tadašnjih visokih funkcionera civilnih, policijskih i vojnih organa Srbije i SR Jugoslavije. Na sastanku kojem su prisustvovali načelnik Ministarstva unutrašnjih poslova za Užice Baško Petrić, komandir milicije užičkog regiona Đorđe Kerić i iz ŽTP: Mitar Mandić, Drago Tadić i Vuko Mulina, zaključeno je: “Potvrđuje se informacija o namjeri odvođenja putnika iz voza i dodaje se da je to strateška operacija srpske vojske radi stvaranja uslova za razmjenu zarobljenika i mrtvih...”. Advokat Velija Murić je 2002. godine podnio Državnom tužilaštvu krivičnu prijavu protiv 14 osoba koje su morale znati za otmicu, a ništa nisu učinile da je spriječe, uključujući pomenute Petrića i Kerića. Kako Murić nikad nije dobio povratnu informaciju o svojoj prijavi, HRA ju je ponovo proslijedila SDT.

Tokom 2023. godine, SDT je u ovom predmetu upućivalo zamolnice za međunarodnu pravnu pomoć Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije, Tužilaštvu

⁵¹ HRA je podsjetila na krivičnu prijavu koju su advokati Aleksandar Cvejić i Dragan Prelević još 1998. godine podnijeli državnom tužilaštvu Crne Gore sa imenima onih koje su Ranisavljević i drugi svjedoci u krivičnom postupku, koji je protiv njega vođen u Bijelom Polju, pominjali kao pripadnike vojne jedinice koja je izvršila otmicu: „Crnogorac” (koji je kao saborac Milana Lukića pomenut i u optužnici i u presudi u postupku koji se protiv Lukića vodio pred Haškim tribunalom), „Pijani Slovenac”, Milan „Čačak”, Aca Šimšić, Željko Marjanović, Bogdan Šekarić, Vidaković, Tanović, Goran (romskog porijekla) i Mitar „Četnik”.

⁵² U predmetu Štrpci, Crna Gora, BiH i Republika Srbija istovremeno rade na procesuiranju istog ratnog zločina. Za ovaj zločin je pravosnažno osuđeno 10 osoba, od kojih je jedna zaključila sporazum o priznanju krivice. Nebojša Ranisavljević je osuđen u Crnoj Gori na kaznu zatvora od 15 godina. Mićo Jovičić je sa Tužilaštvom BiH 2016. godine zaključio sporazum o priznanju krivice, na osnovu koga mu je izrečena kazna zatvora od pet godina. U BiH su 11. 5. 2023. godine kao saizvršioци u ovom zločinu pravosnažno osuđeni i Obrad i Novak Poluga, Petko Indić, Radojica Ristić, Dragan Šekarić, Oliver Krsmanović i Miodrag Mitrašinić na po 13 godina zatvora. Istom presudom, optuženi Luka Dragičević oslobođen je optužbe da je, kao komandant Druge podrinjske brigade iz Višegrada, dao naređenje za odvođenje civila. Ranije su istim predmetom u BiH, kao optuženi, bili obuhvaćeni i Boban Indić i Vuk Ratković. U odnosu na Indića postupak je razdvojen, pa je on pravosnažnom presudom Suda BiH osuđen na 15 godina zatvora u septembru 2023. godine. Usljed smrti Vuka Ratkovića, postupak protiv njega je obustavljen. Milan Lukić, vođa „Osvetnika” je za zločine u Štrpcima u BiH optužen 2019. godine, dok u Crnoj Gori to nikada nije učinjeno. Suđenje u Srbiji petorici pripadnika paravojnih formacija bosanskih Srba za zločin u Štrpcima, Ljubiši Vasiljeviću, Dušku Vasiljeviću, Gojku Lukiću, Jovanu Lipovcu i Dragani Đekić počelo je 2019. godine. U međuvremenu je Vasiljević preminuo i postupak protiv njega je obustavljen. Prvostepenom presudom Višeg suda u Beogradu okrivljeni Vasiljević, Lukić i Lipovac, osuđeni su na po 10 godina zatvora za zločin protiv civilnog stanovništva, dok je Dragana Đekić osuđena na pet godina. Apelacioni sud u Beogradu je 30. 10. 2023. ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio na ponovno odlučivanje. Početkom 2024. godine preminuo je i Jovan Lipovac, tako da se predmet sada vodi protiv tri osobe.

BiH⁵³ i Višem sudu u Beogradu,⁵⁴ prikupljalo je informacije od Višeg suda u Bijelom Polju,⁵⁵ te slalo dopise Specijalnom policijskom odjeljenju (SPO).⁵⁶ Međutim, **o daljim koracima u 2024. godini SDT nije izvjestilo.**⁵⁷

Pored ovog postupka, 4. maja 2022. godine SDT je otvorilo još jedan predmet na osnovu podneska Demira Ličine, sina otegotog i ubijenog Iljaza Ličine. Podneskom je ukazano na izjavu Veselina Mujovića, kontroverzno podgoričkog biznismena, koji je u televizijskoj emisiji „Slobodna zona“⁵⁸ tvrdio da zna gdje su sahranjeni ubijeni putnici iz voza u Štrpcima i da posjeduje mapu do tog mjesta.⁵⁹ SDT je u izviđaju prikupilo podatke od SPO⁶⁰ i pravosudnih organa BiH i Srbije, koji su prema informacijama SDT već ranije provjeravali slične Mujovićeve navode, ali bez rezultata – tijela žrtava nisu pronađena. Nakon što je Mujović saslušan, SDT je 2. februara 2023. arhiviralo predmet, uz zaključak da ne postoji osnovana sumnja o izvršenju bilo kog krivičnog djela iz nadležnosti SDT ili drugog djela koje se goni po službenoj dužnosti.⁶¹

1.1.2.7. Jama Kotor

U predmetu koji je SDT 2022. godine dostavilo Više državno tužilaštvo u Podgorici, a koji je pokrenut povodom novinskog članka „Ubijeno 300 civila i bačeno u jamu“, objavljenog 26. februara 2018. godine u dnevnom listu Dan, navodi se da se kod Nikšića, na lokalitetu Kuline, nalazi tzv. jama „Kotor“ sa posmrtnim ostacima većeg broja neidentifikovanih osoba, za koje se pretpostavlja da su kao civili lišeni života tokom Drugog svjetskog rata od strane pripadnika Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije (NOVJ).

SDT je sudiji za istragu Višeg suda u Podgorici podnijelo zahtjev za ekshumaciju na navedenom lokalitetu, ali je sudija izrazio neslaganje, koje je potom potvrdilo

⁵³ Izvještaji o implementaciji Strategije od 1. 8. 2023. i 1. 12. 2023. godine.

⁵⁴ Izvještaj o implementaciji Strategije od 1. 12. 2023. godine.

⁵⁵ Izvještaj o implementaciji Strategije od 2. 10. 2023. godine.

⁵⁶ Izvještaj o implementaciji Strategije od 1. 12. 2023. godine.

⁵⁷ U izvještaju o implementaciji od 1. 4. 2024. godine postoji naznaka da je u ovom predmetu 26. 6. 2024. upućen dopis HRA.

⁵⁸ Emisija Prve TV je dostupna na linku: <https://www.youtube.com/watch?v=1xTjpKAvGFo>

⁵⁹ Izvještaj o implementaciji Strategije od 30. 5. 2022. godine.

⁶⁰ Izvještaj o implementaciji Strategije od 1. 9. 2022. godine.

⁶¹ Izvještaj o implementaciji Strategije od 4. 4. 2023. godine.

i krivično vanraspravno vijeće Višeg suda u Podgorici.⁶² Nakon toga, nadležni specijalni tužilac je, postupajući po uputstvima iz rješenja Višeg suda u Podgorici, izdao pismeni nalog Upravi policije da izvrši sve pripremne radnje za vršenje uviđaja na predmetnom lokalitetu, kojim bi rukovodio specijalni tužilac.⁶³

Početkom novembra 2022. godine, službenici su sproveli radnje utvrđivanja određenih okolnosti, uključujući snimanje unutrašnjosti jame „Kotor“ i druge aktivnosti u cilju omogućavanja pristupa licu mjesta. Prema preliminarnim rezultatima snimanja, koje su izvršili pripadnici Protivterorističke jedinice (PTJ), utvrđeno je da se prva „soba“, gdje se nalazi veća količina ljudskih ostataka, nalazi na dubini između 35 i 36 metara. Ova prostorija se horizontalno širi, što je otežalo dalje snimanje i fotografisanje raspoloživom opremom. Fotografije i snimci sačinjeni tokom ove operacije nalaze se u posjedu policijskih službenika PTJ.⁶⁴

U predmetu je 8. avgusta 2023. godine izdata Naredba za vještačenje hemijske štetnosti (gasova), a 31. avgusta 2023. godine Centar za ekotoksikološka istraživanja dostavio je odgovor.⁶⁵ Sa Centrom je naknadno vođena komunikacija putem elektronske pošte 12. i 15. aprila 2024. godine.⁶⁶

Savjet za građansku kontrolu rada policije ostvario je komunikaciju sa Vrhovnim državnim tužiocem Miloradom Markovićem, koji je istakao da su ključni izazovi sa kojima se SDT susreće u ovom slučaju vezani za nepristupačnost terena i dubinu jame, kao i za neobezbijeđene uslove za vršenje uviđaja. Ove aktivnosti zahtijevaju prisustvo više službi kako bi se osigurali bezbjedni uslovi za sprovođenje radnji i izuzimanje dokaza sa lica mjesta. Takođe, značajna prepreka je i veliki protok vremena od događaja, što otežava pronalaženje svjedoka sa neposrednim saznanjima i podacima o kritičnom događaju.⁶⁷

⁶² Izvještaj o implementaciji Strategije od 1. 8. 2022. godine.

⁶³ Izvještaj o implementaciji Strategije od 3. 10. 2022. godine.

⁶⁴ Izvještaj o implementaciji Strategije od 1. 12. 2022. i „Prikrivene grobnice: Službeni tabu“, A.S. Zeković, Z. Bačović i Z. Čelebić, Podgorica 2024, str. 36.

⁶⁵ Izvještaj o implementaciji Strategije od 2. 10. 2023. godine.

⁶⁶ Izvještaj o implementaciji Strategije od 1. 6. 2024. godine.

⁶⁷ Prikrivene grobnice: Službeni tabu, *op. cit.*, str. 37.

1.2. PROCESUIRANJE PREDMETA SLOBODANA PEKOVIĆA

Jedini predmet ratnog zločina u Crnoj Gori koji je u izvještajnom periodu bio aktivan pred Višim sudom u Podgorici vodi se protiv okrivljenog Slobodana Pekovića rođenog Ćurčić, iz Danilovgrada.

SDT je formiralo predmet zbog sumnje da je Peković, kao pripadnik Vojske Republike Srpske, izvršio ratni zločin protiv civilnog stanovništva, tako što je ubio dvije osobe i silovao ženu bošnjačke nacionalnosti u Foči 1992. godine. Predmet je otvoren pošto je Tužilaštvo BiH ustupilo Crnoj Gori krivično gonjenje, po zamolnici Suda BiH od 13. jula 2021.⁶⁸

Pravosudni organi BiH prethodno su vodili istragu protiv Pekovića i prikupili potrebne dokaze. U tom procesu Peković je saslušan kao osumnjičeni u Višem sudu u Podgorici 10. februara 2017. godine, po zamolnici Tužilaštva BiH.⁶⁹ Nakon toga, 5. septembra 2018. godine, Tužilaštvo BiH je podiglo optužnicu protiv njega zbog osnovane sumnje da je počinio ratni zločin protiv čovječnosti, koja je potvrđena 18. septembra iste godine.⁷⁰

Od potvrđivanja optužnice pred Sudom BiH do ustupanja predmeta i otpočinjanja postupka u Crnoj Gori prošle su tri godine. Toliki protok vremena nije opravdan i vjerovatno je **posljedica prakse BiH prema kojoj se stižu uslovi za ustupanje predmeta tek kada se uredno obaviješteni optuženi ne pojavi na suđenju bez opravdanog razloga**. Ovakav pristup usporava procesuiranje i u drugim predmetima protiv crnogorskih državljana u BiH, npr. Ranka Radulovića.

Neposredna optužnica protiv Pekovića podnijeta je Višem sudu u Podgorici 21. oktobra 2021. godine,⁷¹ uz zahtjev za određivanje pritvora zbog opasnosti od bjekstva i visine zapriječene kazne.⁷² Nakon što mu je pritvor određen, optužnica je potvrđena 20. decembra.⁷³

Prema optužnici, Peković je oko 8. juna 1992. godine, zajedno sa drugim pripadnicima Vojske Republike Srpske, učestvovao u oružanom napadu na selo Hum

⁶⁸ Akt Suda BiH br. S1 1 K 021039 18 Kro, od 13. 7. 2021.

⁶⁹ Zapisnik o saslušanju okrivljenog Pom. Br. 14/17, po zamolnici Tužilaštva BiH br. T20 0 KTRZ 0012183 16 od 21. 12. 2016.

⁷⁰ Podatak iz Optužnice SDT, Kt-S. br. 238/21 od 21. 10. 2021, st. 5.

⁷¹ Optužnicu je potpisala tužiteljka Lidija Vukčević, dok ju je u postupku zastupala tužiteljka Tanja Čolan-Deretić.

⁷² Po pritvorskom osnovu iz čl. 175 st. 1 i 4 ZKP.

⁷³ Izvještaj o implementaciji Strategije za istraživanje ratnih zločina od 28. 12. 2021, str. 1.

u Foči. Tom prilikom je iz automatskog oružja usmrtio Eminu i Muja Šabanovića. Potom je zapalio kuću u kojoj su se nalazila njihova tijela, usljed čega su izgorjela.

Takođe, Peković se tereti da je početkom septembra 1992. godine u Sportskoj dvorani „Partizan“ u Foči silovao zaštićenu svjedokinju A1. Ona je, zajedno s ostalim civilima bošnjačke nacionalnosti, nasilno dovedena u dvoranu s ciljem prognanstva sa područja opštine Foča. Za isto djelo seksualnog nasilja nad svjedokinjom A1 već je pred Sudom BiH vođen postupak protiv Jaska Gazdića, koji je pravosnažno osuđen na 17 godina zatvora za taj i druge ratne zločine.⁷⁴ U toku tog postupka, svjedokinja A1 je decidno optužila i Gazdića i Slobodana Pekovića za silovanje. Sud BiH je njenom iskazu u potpunosti poklonio vjeru jer je bio detaljan, uvjerljiv i potvrđen medicinskom dokumentacijom.⁷⁵

Suđenje Pekoviću pred Višim sudom u Podgorici počelo je 30. septembra 2022. godine, nakon što su prethodno dva ročišta odgođena zbog bolesti sudije i advokata odbrane. On je u svojoj odbrani negirao krivicu.⁷⁶

Tokom 2023/24, bilo je zakazano 20 ročišta, od kojih je održano 10. U devet slučajeva ročišta su odlagana iz opravdanih razloga, dok je jednom advokat odbrane izostao bez valjanog opravdanja, zbog čega je novčano kažnjen. Iako su ovakva odgađanja zakonski dozvoljena, dovela su do stagnacije postupka, pri čemu u periodu od 31. maja 2023. do 22. aprila 2024. godine nije održano nijedno ročište. To je rezultiralo neblagovremenim donošenjem prvostepene presude i ukidanjem pritvora Slobodanu Pekoviću iz procesnih razloga.⁷⁷ Kako bi se ovakve situacije ubuduće izbjegle, sud je okrivljenom postavio advokata po službenoj dužnosti, čime je osigurano da odbrana uvijek bude prisutna i da se suđenje ne odgađa zbog bolesti branioca – što je ranije bio jedan od glavnih razloga odgađanja.

⁷⁴ Pravosnažna presuda Suda BiH u predmetu „Tužilaštvo BiH protiv Jaska Gazdića“ br: S1 1 K 005718 13 Krž 6, od 17. 6. 2013.

⁷⁵ Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu Tužilaštva BiH protiv Jaska Gazdića br: S1 1 K 005718 11 Kri, od 9. 11. 2012, para. 235-238.

⁷⁶ Zapisnik Specijalnog odjeljenja Višeg suda u Podgorici o glavnom pretresu od 30. 9. 2022, u predmetu Ks. br. 47/21. *Vidjeti više na:* Na prvom ročištu za ratni zločin protiv civilnog stanovništva Peković negirao krivicu, HRA, 30. 9. 2022, dostupno na: <https://www.hracion.org/2022/09/30/na-prvom-rocistu-za-ratni-zlocin-protiv-civilnog-stanovnistva-pekovic-negirao-krivicu/>

⁷⁷ Peković je pušten iz pritvora 21. oktobra 2024. godine jer su od dana podizanja optužnice protekle tri godine bez donijete prvostepene presude. Tom prilikom su mu izrečene mjere obaveznog povremenog javljanja nadležnom organu i privremeno mu je oduzeta putna isprava, *Ukinut pritvor optuženom za ratni zločin: Peković na slobodi jer nije donijeta prvostepena presuda*, portal Pobjeda, 23. 10. 2024, dostupno na: <https://www.portalanalitika.me/clanak/ukinut-pritvor-optuzenom-za-ratni-zlocin-pekovic-na-slobodi-je-nije-donijeta-prvostepena-presuda>

Ukidanje pritvora u ovom slučaju bilo je posljedica i drugih faktora: neučestalog zakazivanja ročišta na samom početku sudskog procesa, ali i spore međunarodno-pravne saradnje između Crne Gore i BiH, kroz zamolnice putem kojih se obezbjeđivalo saslušanje većine svjedoka. Pitanje koje se postavlja jeste šta je Viši sud u Podgorici mogao učiniti bolje, osim da od početka redovnije zakazuje ročišta. Međutim, i ta mogućnost ostaje upitna s obzirom na preopterećenost suda i činjenicu da postupanje po međunarodnim zamolnicama u pravilu traje najmanje mjesec dana.

Na suđenjima koja su održana, saslušano je devet svjedoka, vještak sudsko-medicinske struke, pročitana su dva svjedočka iskaza i izvedeni brojni materijalni dokazi. Budući da su u ovom predmetu dvije osobe imale status zaštićenih svjedoka, njihovo saslušanje je bilo zatvoreno za javnost i sprovedeno putem video-linka, uz zamagljen lik i izmijenjen glas oštećene A1 i svjedokinje A2.⁷⁸

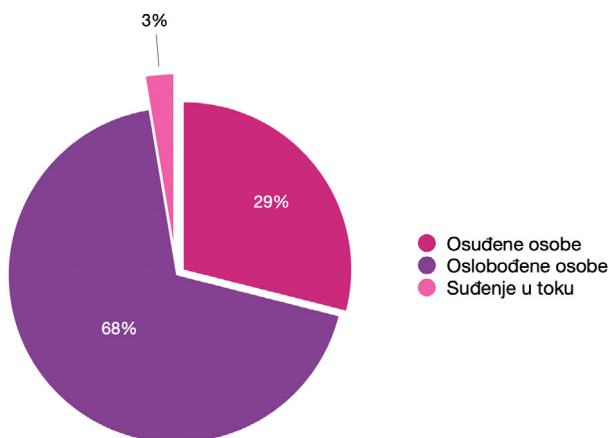
Punomoćnik oštećene A1 advokat Dalibor Tomović, postavio je imovinsko-pravni zahtjev (IPZ) u ovom predmetu još 16. decembra 2022. godine. Međutim, sud je oklijevao da odredi neuropsihijatrijsko vještačenje žrtve, koje je osnov za odlučivanje o IPZ. Sprovođenje blagovremenog vještačenja ne prejudicira konačnu odluku Suda, već stvaranje uslova da se, za slučaj osuđujuće presude, o IPZ odluči u što kraćem roku.

Dosuđivanje imovinsko-pravnog zahtjeva u okviru krivičnog postupka spriječilo bi retraumatizaciju žrtve u parničnom postupku, kao i otkrivanje njenog identiteta.

⁷⁸ Dodatne zaštitne mjere i isključenje javnosti sa saslušanje sprovedene su na zahtjev advokata Dalibora Tomovića, punomoćnika oštećene A1.

1.3. PREGLED OKONČANIH PREDMETA

U posljednje tri decenije pred crnogorskim sudovima vođeno je osam krivičnih postupaka za ratne zločine izvršene tokom ratova devedesetih na području bivše Jugoslavije.⁷⁹ Sedam je pravosnažno okončano, dok se posljednji na kraju 2024. godine nalazio u fazi prvostepenog suđenja pred Višim sudom u Podgorici. Postupci su obuhvatali 38 optuženih, od kojih je 11 (29%) pravosnažno osuđeno, a 26 oslobođeno svih optužbi (68%).

Rezultati sudskih postupaka u Crnoj Gori

1.3.1. Obaveza preispitivanja starih predmeta (Morinj, Bukovica, Deportacija, Kaluđerski laz)

Evropska komisija od 2013. godine kontinuirano kritikuje Crnu Goru da dosadašnje presude u predmetima ratnih zločina nisu bile u skladu sa međunarodnim humanitarnim pravom i da je izostala puna primjena domaćeg krivičnog prava. Takođe, ukazivala je na potrebu primjene proaktivnijeg pristupa u istrazi, krivičnom gonjenju i kažnjavanju ratnih zločina, te da još uvijek nisu podizane optužnice za komandnu odgovornost, saučesništvo, pomaganje i podstrekavanje.⁸⁰

⁷⁹ Vidjeti: B. Ivanišević, T. Gorjanc-Prelević, *Suđenja za ratne zločine u Crnoj Gori (2009–2015)*, HRA, Podgorica, 2016, str. 6. Pregled ovih suđenja vidjeti u Dodatku I.

⁸⁰ *Ibid.*

Na iste probleme ukazivao je i Mauricio Salustro, bivši državni tužilac iz Italije, koga je Evropska komisija 2014. godine angažovala kao stručnjaka za analizu rada crnogorskog pravosuđa u procesuiranju ratnih zločina. On je posebno kritikovao strategiju državnih tužilaca u tzv. „starim predmetima“, ističući ozbiljne propuste u njihovom vođenju. U predmetu „Deportacija“ ocijenio je stavove suda kao „očigledno pogrešne“ i „bez presedana“, ⁸¹ a državno tužilaštvo kritikovao zbog propusta u kvalifikaciji djela. Naime, tužilaštvo nije iskoristilo sve dostupne dokaze da optuži okrivljene za konkretne radnje uzimanja talaca i nezakonitog lišavanja slobode, koje su pravosnažno dokazane, ⁸² i to u svojstvu saizvršilaca ili pomagača. ⁸³

Slične kritike iznio je i u vezi sa predmetom „Bukovica“, ukazujući da je crnogorsko tužilaštvo pogrešno odlučilo da okrivljene goni za zločin protiv čovječnosti, koji je teže dokaziv od ratnih zločina ⁸⁴ jer zahtijeva dokazivanje sistematskog napada. Istakao je da bi „čak i jedan slučaj nasilja ili maltretiranja bio dovoljan da integriše ratni zločin“, ⁸⁵ što je tužilaštvo zanemarilo.

Uprkos ovim kritikama i usvajanju Strategije za istraživanje ratnih zločina 2015. godine, koja je zahtjevala preispitivanje starih predmeta, Državno tužilaštvo, konkretno SDT, nije pokrenulo nijednu istragu u ovim predmetima, niti podiglo optužnicu za komandnu odgovornost, saučesništvo, podstrekavanje ili pomaganje ratnog zločina. Tokom devet godina nije sačinilo nijedan zvaničan izvještaj o sprovođenju ove obaveze, niti je jasno na osnovu čega je zaključeno da u ovim predmetima ne postoje dokazi potrebni za njihovo ponovno pokretanje. Svi su oni tokom rada na novoj Strategiji, početkom 2024. godine, bili arhivirani, odnosno niko nije bio nadležan za njihovu dalju analizu.

⁸¹ Pravosnažnom presudom Višeg suda u Podgorici od 2012, koju je Apelacioni sud potvrdio 2013, optuženi su u predmetu Deportacije oslobođeni krivice jer nisu imali potrebno „svojstvo“ da bi mogli odgovarati za ratni zločin u vidu „pripadništva vojnoj, političkoj, ili administrativnoj organizaciji strane u sukobu“, a nisu ni „postupali u službi strane u sukobu“. Salustro je ovakav stav suda ocijenio kao „očigledno pogrešan“ i „bez presedana“, navodeći da on ne proizilazi ni iz teksta odredbe krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, niti iz prakse sudova u svijetu, jer je opštepoznato da je za postojanje ratnog zločina sasvim dovoljno da za vrijeme rata dođe do izvršenja neke zabranjene radnje protiv zaštićene osobe i u bliskoj vezi sa oružanim sukobom – nexus. Peer-based Assessment Mission to Montenegro, on the Domestic handling of war crimes (by Maurizio Salustro), 2014, str. 14 i str. 16.

⁸² Presuda Višeg suda u Podgorici u predmetu Ks. br. 6/12, 22. novembar 2012, str. 179–80, 184 i 211–212.

⁸³ Peer-based Assessment Mission to Montenegro on the domestic handling of war crimes, *op. cit.*, str. 12.

⁸⁴ Peer-based Assessment Mission to Montenegro, on the Domestic handling of war crimes, *op. cit.*, str. 11, st. 32.

⁸⁵ *Ibid.*, st. 33.

Kako prethodna obaveza o preispitivanju ovih predmeta nije ispunjena, novi pregled predmeta ponovo je uključen u Strategiju za istraživanje ratnih zločina za period 2024–2025. godina. Strategijom i pratećim Akcionim planom predviđeno je da SDT najkasnije do kraja prvog kvartala 2025. godine donese Plan postupanja u vezi sa događajima koji su obuhvaćeni već okončanim postupcima za ratne zločine.⁸⁶

Ova strateška obaveza je ispunjena, pa je početkom 2025. godine došlo do ponovnog formiranja krivičnih predmeta za ratne zločine u Morinju, Bukovici, Kaluđerskom laz u vezi s deportacijom izbjeglica iz Herceg Novog.⁸⁷ Ovi predmeti dodijeljeni su specijalnim tužiteljicama Tanji Čolan-Deretić i Ani Perović-Vojinović, pri čemu je tužiteljka Čolan-Deretić nadležna za predmete „Bukovica“ i „Kaluđerski laz“, dok je tužiteljka Perović-Vojinović zadužena za predmete „Deportacija izbjeglica“ i „Logor Morinj“.

Značaj ponovnog otvaranja ovih predmeta posebno se ogleda u nastojanjima Crne Gore da ispuni ključne zahtjeve Evropske unije u okviru pregovaračkog poglavlja 23 – Pravosuđe i temeljna prava. Završnim mjerilima se sada zahtijeva *dodatno intenziviranje napora u borbi protiv nekažnjivosti za ratne zločine, uključujući i najviše nivoe, primjenom proaktivnog pristupa kako bi efikasno istraživala, gonila, sudila i kažnjavala počiniocce ratnih zločina, u skladu s međunarodnim pravom i standardima. To podrazumijeva i punu saradnju s Međunarodnim rezidualnim mehanizmom za krivične tribunale, kao i obezbjeđivanje pristupa pravdi i reparacija za žrtve*. EU je naglasila i značaj *regionalne saradnje* u procesuiranju ratnih zločina na nacionalnom nivou i rješavanju preostalih slučajeva *nestalih osoba*.⁸⁸

Ponovnim formiranjem predmeta „Morinj“, „Bukovica“, „Kaluđerski laz“ i „Deportacija izbjeglica“ stvoreni su uslovi za analizu dokaza i potencijalno pokretanje novih postupaka. Međutim, ostaje otvoreno pitanje da li će SDT ovaj put postupiti suštinski drugačije u odnosu na ranije periode neaktivnosti. Upravo zbog toga, važno je osigurati transparentnost u radu tužilaštva i omogućiti uvid u preduzete korake, kako bi se spriječilo da i ova strateška obaveza ostane samo na nivou formalne, bez stvarnih rezultata.

⁸⁶ Strategija za istraživanje ratnih zločina za 2024-2027, Operativni cilj 1.1, i aktivnost koja utiče na realizaciju operativnog cilja propisana Akcionim planom za 2024-2025. broj 1.1.1.

⁸⁷ Ponovo formirani predmeti ratnih zločina, SDT, 4. 2. 2025: <https://sudovi.me/spdt/sadrzaj/QmOO>

⁸⁸ European Union Common Position Chapter 23: Judiciary and Fundamental Rights, Conference on accession to the EU, 21. jun 2024.

Dosadašnje iskustvo pokazuje da crnogorsko pravosuđe nije uspjelo da odgovori na izazove adekvatnog procesuiranja ratnih zločina. Nedostatak političke volje, ograničeni kapaciteti tužilaštva i sudova, kao i izostanak strateškog pristupa u ranijim istragama doveli su do oslobađajućih presuda i nekažnjivosti za teška krivična djela. Ponovna aktivacija predmeta stoga predstavlja priliku, ali i test za crnogorske institucije – da li će napokon biti usvojen proaktivan pristup koji će osigurati pravdu za žrtve i odgovornost za počinioce?

HRA će nastaviti da prati razvoj ovih postupaka i ukazuje na eventualne nedostatke u radu nadležnih organa, kao što je to činila i u ranijim izvještajima koji su detaljno analizirali propuste crnogorskog pravosuđa u procesuiranju ratnih zločina.⁸⁹

1.4. POTENCIJALNI PREDMETI

1.4.1. „Vikend ratnici“ i slučajevi silovanja u Istočnoj BiH

Od maja 1992. i 1993. godine, sa teritorije Crne Gore odlazile su naoružane paravojne grupe i pojedinci da ratuju kao dobrovoljci na strani Vojske Republike Srpske, a na području Istočne BiH. Nazivani su „vikend ratnici“ jer su namjenski odlazili u rat u svrhu pljačke, sporadično, i na nekoliko dana. Uglavnom, crnogorski državljani su na bosanskoj teritoriji počinili brojna razbojništva, paljevine, pljačke, silovanja, ubistva, zlostavljanja i ostvarivali ratni profit,⁹⁰ a niko od njih do danas za to nije odgovarao.

⁸⁹ Vidjeti: B. Ivanišević, T. Gorjanc-Prelević, Sudjenja za ratne zločine u Crnoj Gori (2009–2015), HRA, Podgorica, 2016; T. Gorjanc-Prelević, Đ. Drinčić, N. Vučinić, „Primjena Strategije za istraživanje ratnih zločina Državnog tužilaštva Crne Gore 2015-2021“, HRA, Podgorica, jun 2021; T. Gorjanc-Prelević, B. Malović, Primjena Strategije za istraživanje ratnih zločina Državnog tužilaštva Crne Gore 2021-2022, HRA, Podgorica, januar 2023.

⁹⁰ Crna Gora i rat u Bosni i Hercegovini (1992-1995), dr Šerbo Rastoder i mr Novak Adžić, HRA, 2021, dostupno na: <https://www.hraction.org/wp-content/uploads/2021/05/Bosna-i-Hercegovina-2.pdf>

U tom periodu su muslimanske žene, djeca i starije osobe bile zatočene po kućama, stanovima i motelima u Foči i okolnim selima, kao i u objektima za kraći ili duži pritvor, poput Buk Bijele,⁹¹ rehabilitacionog centra „Vilina vlas“,⁹² gimnazije u Foči i sportske dvorane „Partizan“.⁹³ Pojedine grupe, uglavnom iz paravojnih formacija, koristile su ove objekte kao bordele, u kojima su zatočene žene seksualno eksploatisali.⁹⁴

Crnogorski državljani se pominju kao učesnici ovih zločina još od 2000. godine i predmeta „Foča“, koji se pred Haškim Tribunalom vodio protiv Dragoljuba Kunarca, Zorana Vukovića i Radomira Kovača. Razlog tome je što je Kunarac bio komandant specijalne izviđačke jedinice vojske bosanskih Srba koja se sastojala od dobrovoljaca, uglavnom iz Crne Gore.⁹⁵

Ipak, SDT nikad nije sprovodilo samoinicijativnu istragu o djelovanju tzv. vikend ratnika, uprkos jasnim preporukama eksperta Evropske komisije Mauricija Salustra iz 2014. godine, niti se do 2020. uopšte bavilo pitanjima ratnog seksualnog nasilja. Podsjećamo da je još 2008. godine tužilaštvo imalo priliku da sasluša predstavnicu Udruženja *Žena žrtva rata* koja je u otvorenom pismu Skupštini Crne Gore rekla da je spremna da govori o pojedincima koji su na teritoriji Istočne Bosne tokom rata vršili ratne zločine i silovanja samo ako joj se omogući adekvatna zaštita.⁹⁶ To nije učinjeno jer je nedostajala i politička i tužilačka volja.

Tek kada je MRM u novembra 2020. godine dostavio SDT dokazni materijal koji se, između ostalog, odnosi i na vikend ratnike, ovo pitanje počinje da se aktualizuje.

⁹¹ Buk Bijela je naselje na gradilištu hidroelektrane na rijeci Drini, na cesti Brod - Miljevina, koje je, nakon preuzimanja vlasti u Foči i okolnim selima u aprilu 1992, pretvoreno u lokalni vojni štab i kasarnu za snage bosanskih Srba i paravojsku. Kompleks u Buk Bijeloj sastojao se od radničkih baraka u kojima je bilo smješteno oko 200 do 300 vojnika, i od motela. Buk Bijela je korišćena kao objekat za privremeno zatočavanje i ispitivanje civila - žena, djece i starijih ljudi zarobljenih po selima opštine Foča u julu 1992. Detaljnije: <https://www.icty.org/x/cases/jankovic/ind/bcs/jan-ai991007b.htm>

⁹² „Vilina vlas“ je rehabilitaciona banja koja je tokom rata korišćena kao organizovani logor za silovanje žena, djevojaka i djevojčica. Smještena je oko četiri kilometra sjeveroistočno od Višegrada, u selu Višegradska Banja. U „Vilinoj vlsi je, prema izvještaju posebnog Komiteta UN iz 1994. godine, tokom 1992. godine silovano oko 200 žena. Neke od njih su ubijene, a neke su izvršile i samoubistvo. *Vidi više na:* <https://protivzaborava.trial.ba>

⁹³ Sportska sala Partizan u Foči, jedno je od najvećih mjesta stradanja tokom rata u Bosni i Hercegovini. Od aprila 1992. do marta 1993. godine, ovaj naizgled običan sportski objekat pretvorio se u zatvor za bošnjačke žene, djevojke i djevojčice. *Vidi više na:* <https://protivzaborava.trial.ba>

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ Presuda Pretresnog vijeća u predmetu Kunarac i drugi, str. 280: <https://www.icty.org/x/cases/kunarac/tjug/bcs/kun-010222b.pdf>

⁹⁶ Žene žrtve rata traže da svjedoče u Skupštini, portal Radio Slobodna Evropa, 11. 3. 2008: <https://www.slobodnaevropa.org/a/1047170.html>

Međutim, kako se ovaj predmet - koji obuhvata više od 15 crnogorskih državljana osumnjičenih za teške zločine – ubistvo, mučenje, seksualno ropstvo i silovanje na području Foče, i nakon četiri godine nalazi u fazi izviđaja, identiteti osumnjičenih još nisu poznati javnosti.

Za silovanje jedne osobe, koja je bila zatočena u sportskoj dvorani „Partizan“ u Foči 1992. godine, na osnovu ustupljenog krivičnog gonjenja od strane BiH, SDT je 21. oktobra 2021. godine optužilo Slobodana Pekovića. Prema optužnici, Peković se tereti da je zajedno sa još nekoliko uniformisanih osoba iz dvorane „Partizan“, u navodnoj namjeri da ih spase, izveo oštećenu A1 sa maloljetnom ćerkom i još dvije osobe sa njihovo petoro djece. Odveo ih je u stan koji se nalazio u blizini tadašnje Stanice javne bezbjednosti u Foči, u kom je boravila grupa vojnika. U jednom momentu je oštećenu A1 na silu uveo u sobu u kojoj se već nalazio muškarac i naredio joj da se skine. Uz prijetnju pištoljem, Peković i drugi muškarac silovali su zaštićenu svjedokinju. Za izvršenje ovog djela je pred Sudom BiH 2013. godine pravosnažno osuđen Jasko Gazdić na 17 godina zatvora,⁹⁷ dok je u martu 2025. godine pred Višim sudom u Podgorici još uvijek u toku prvostepeno suđenje Pekoviću (vidjeti poglavlje 1.2. *Procesuiranje predmeta Slobodana Pekovića*).

1.4.2. Procesuiranje crnogorskih državljana u BiH za ratno seksualno nasilje

Među crnogorskim državljanima koji su u BiH optuženi za silovanja u Foči tokom rata su i Ranko Radulović, Miodrag Nikačević, Milutin Đilas i Rajko Vojvodić.

Radulović i Nikačević su već godinama nedostupni organima Suda BiH za početak suđenja, uprkos potvrđenim optužnicama iz 2020, odnosno 2022. godine. U BiH im se ne može suditi u odsustvu, a Crna Gora nije u obavezi da ih kao svoje državljane izruči zbog optužbi za ratne zločine. U tom smislu, SDT je 24. 10. 2024. godine, na osnovu obaveze iz Akcionog plana 1.4.3, iniciralo ustupanje ovih predmeta Crnoj Gori slanjem dopisa Tužilaštvu BiH, međutim o rezultatima obraćanja javnost nije obavještena.

Ranku Raduloviću je optužnicom stavljeno na teret da je zajedno sa drugim licima učestvovao u napadu i progonu civilnog stanovništva, uzimanju talaca, „kao i u protivpravnom, samovoljnom i vojnim potrebama neopravdanom uništavanju

⁹⁷ Pravosnažna presuda Suda BiH u predmetu „Tužilaštvo BiH protiv Jaska Gazdića“ br: S1 1 K 005718 13 Krž 6, od 17. 6. 2013. godine.

imovine u velikim razmjerama, da je sudjelovao u protivzakonitom zatvaranju civila, pomagao u prisiljavanju djevojaka bošnjačke nacionalnosti na seksualni odnos ili s njim izjednačene seksualne radnje - silovanje, kao i da je počinio više puta silovanje više žrtava.“⁹⁸

Predmet do sada nije bio ustupljen Crnoj Gori jer u BiH postoji praksa da se uslovi za ustupanje predmeta stižu tek kada se uredno obaviješteni optuženi (Radulović) iz neopravdanih razloga ne pojavi na suđenju. To predstavlja problem, jer dovodi do nepotrebnog odugovlačenja procesuiranja, budući da Radulović sve ove godine opravdano nije ni mogao otići na suđenje u BiH, jer se u Crnoj Gori nalazio ili u pritvoru ili u zatvoru. Dodatno, protiv njega se vodi prvostepeni postupak za organizovani kriminal, zbog kog je imao zabranu napuštanja Nikšića, te opet nije mogao prisustvovati suđenju u BiH. Radulović se mjesecima nalazio u bjekstvu zbog optužbi da je izvršio silovanje dvadesetjednogodišnjakinje u Nikšiću, za šta je u međuvremenu i potvrđena optužnica.⁹⁹ Kako je od juna 2024. godine bio nedostupan crnogorskim istražiteljima za njim je raspisana međunarodna potjernica,¹⁰⁰ po kojoj je 26. marta 2025. godine uhapšen u Beogradu.¹⁰¹ Sve su to okolnosti koje ukazuju da neće biti dostupan vlastima BiH za suđenje, pa umjesto da se sa neizvjesnošću očekuje kada će se steći uslovi za njegov odlazak u BiH, svrsishodnije je postupak ustupiti Crnoj Gori, kako bi se postojanje odgovornosti u ovim slučajevima napokon utvrdilo.

Što se tiče **Miodraga Nikačevića**, on se prema optužnici Tužilaštva BiH takođe tereti za progon civilnog bošnjačkog stanovništva opštine Foča, u okviru kog je “učestvovao u prisilnom nestanku dvije osobe bošnjačke nacionalnosti, pomagao u prisiljavanju dvije Bošnjakinje na seksualni odnos (silovanje), učestvovao u zatvaranju i prisilnim preseljenjima civila bošnjačke nacionalnosti.”

Takođe, Nikačević se tereti da je kao komandir specijalne jedinice zv. “Nikačevi” znao ili mogao znati da su njegovi podređeni počinili nečovječna postupanja prema zarobljenim civilima bošnjačke nacionalnosti (njih 10), te ubili njih šest, a propustio je da to spriječi, odnosno da ih kazni. Iz Suda BiH su naveli da optuženi izbjegava

⁹⁸ Podignuta optužnica za zločin protiv čovječnosti na području Foče, Tužilaštvo BiH, 3. 9. 2020: <http://www.tuzilastvobih.gov.ba/index.php?id=4587&jezik=b>.

⁹⁹ I dalje u bjekstvu: Protiv Ranka Radulovića potvrđena optužnica, Portal Analitika, 4. 2. 2025: <https://www.portalanalitika.me/clanak/i-dalje-u-bjekstvu-protiv-ranka-radulovica-potvrdena-optuznica>

¹⁰⁰ Isto.

¹⁰¹ Ranko Radulović uhapšen u Beogradu, portal Vijesti, 26. 3. 2025: <https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/751592/ranko-radulovic-uhapsen-u-beogradu>

krivično gonjenje. Pojašnjavaju da ih je ranije Osnovni sud u Pljevljima obavijestio da Nikačeviću nije uručena optužnica jer se on, prema izjavi mještana, nalazi u inostranstvu, nakon čega je zamolnica upućena nadležnim organima Srbije za uručenje optužnice.¹⁰² Nakon što je HRA obavijestila SDT o ovim optužbama, tokom 2024. godine je formiran novi predmet u kome se sprovodi izviđaj.¹⁰³

Postupak protiv **Milutina Đilasa** i **Rajka Vojvodića** se vodio pred Okružnim sudom u Trebinju zbog ratnih zločina protiv civilnog stanovništva. U ovom slučaju prvostepena presuda je izrečena 13. decembra 2024. godine i njom je Đilas osuđen na četiri godine zatvora zbog silovanja dvije žene, a Vojvodić na dvije godine zatvora zbog silovanja jedne.¹⁰⁴ U slučajevima ratnog seksualnog nasilja, koji su kvalifikovani kao ratni zločin protiv civilnog stanovništva, u BiH se primjenjuju odredbe Krivičnog zakonika Savezne Federativne Republike Jugoslavije (čl. 144) koji za ratno seksualno nasilje propisuje minimalnu zatvorsku kaznu od pet godina. To znači da su u ovom slučaju izrečene kazne ispod zakonskog minimuma kojima se ne ostvaruje svrha kažnjavanja, niti satisfakcija žrtve. Žalba na ovu presudu podnijeta je Vrhovnom sudu Republike Srpske.

¹⁰² Nikačeviću ni nakon tri godine nije dostavljena optužnica za zločine u Foči, Detektor.ba, 10. 12. 2024: <https://detektor.ba/2024/12/10/nikacevicu-ni-nakon-tri-godine-nije-dostavljena-optuznica-za-zlocine-u-foci/>

¹⁰³ Izvještaj o implementaciji Strategije od 1. 2. 2024. godine.

¹⁰⁴ Đilas osuđen za silovanje dvije žene, ATV, 19. 12. 2024, dostupno na: <https://www.atvbl.rs/lat/vijesti/hronika/dilas-osuden-za-silovanje-dvije-zene-19-12-2024>

1.4.3. Dubrovačko ratište

U predmetu koji je Županijsko državno odvjetništvo iz Dubrovnika¹⁰⁵ krajem 2009. godine pokrenulo protiv 10 oficira bivše JNA na osnovu komandne odgovornosti za ratne zločine počinjene na dubrovačkom ratištu - Jevrema Cokića, Milana Ružinovskog, Pavla Strugara, Miodraga Jokića, Branka Stankovića, Obrada Vičića, Radovana Komara, Vladimira Kovačevića, Milana Zeca i Zorana Gvozdenovića, ni na kraju 2024. godine nisu stečeni uslovi za održavanje rasprave pred Županijskim sudom u Splitu.

Okrivljeni se terete da tokom agresije na područje Dubrovnika 1991. i 1992. godine nisu spriječili ponašanje svojih jedinica, suprotno Ženevskim konvencijama, koje se sastojalo u: granatiranju naseljenih mjesta; ubijanju civila (116), zatvaranju, zlostavljanju i tjeranju civila u bijeg; rušenju civilnih, kulturnih, vjerskih i privrednih objekata, pljačkanju i paljenju. Dodatno, navedenom optužnicom se okrivljenima Vladimiru Kovačeviću i Zoranu Gvozdenoviću stavlja na teret da su naredili podređenim jedinicama artiljerijski, minobacački i granatni napad na području Dubrovnika, grada Dubrovnika, jezgru Starog grada Dubrovnika, kao i na području od Ponte Oštro do Trstenog, gađajući Cavtat.

Postupak je u junu 2024. godine obustavljen protiv optuženog Milana Ružinovskog koji je preminuo 2017. godine. U međuvremenu su preminuli i optuženi Pavle Strugar, Miodrag Jokić i Milan Zec. Međutim, zvanični podaci o njihovoj smrti nisu dostavljeni Županijskom sudu u Splitu, zbog čega je postupak protiv njih i dalje aktivan.¹⁰⁶

Prema informacijama Županijskog suda u Splitu, protiv svih okrivljenih su u septembru i oktobru 2022. godine raspisane nacionalne i međunarodne potjernice,¹⁰⁷ te

¹⁰⁵ Usljed promjene nadležnosti, predmet je 29. 10. 2011. dostavljen ŽDOS, koje je postalo nadležno za dubrovačko područje. Županijsko državno odvjetništvo u Dubrovniku podiglo je optužnicu protiv Jevrema Cokića, Milana Ružinovskog, Pavla Strugara, Miodraga Jokića, Branka Stankovića, Obrada Vičića, Radovana Komara, Vladimira Kovačevića, Milana Zeca i Zorana Gvozdenovića zbog krivičnih djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva i uništavanje kulturnih i istorijskih spomenika. Sa ovim postupkom je spojen i krivični postupak protiv Srbe Zdravkovića. On se tereti da je u od 5. do 7. 10. 1991. kao major i zapovjednik trećeg motorizovanog bataljona pete motorizovane brigade bivše JNA i u navedenom svojstvu odgovoran za primjenu propisa međunarodnog prava i sa komandnim ovlaštenjima nad svojom jedinicom, nakon što je ona zauzela i okupirala mjesto Čilipe, kršio pravila međunarodnog prava za vrijeme okupacije i naredio da se uništava imovina velikih razmjera. Tom prilikom je zapaljeno više od 90 porodičnih kuća, poljoprivrednih i javnih objekata koji su u požarima potpuno uništeni, što nije opravdano vojnim potrebama, čime je počinio ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

¹⁰⁶ Rješenje Županijskog suda u Splitu, br. 26 Su i-9/2024, od 12. 7. 2024. godine.

¹⁰⁷ Odgovor Županijskog suda u Splitu na zahtjev HRA za slobodan pristup informacijama br. 26 Su i-25/2022 od 21. 11. 2022.

izdat Evropski nalog za hapšenje.¹⁰⁸ Iz Suda dodatno preciziraju i da predmetnom optužnicom nije navedeno državljanstvo okrivljenih, ali da iz njihovih ličnih podataka proizilazi da su **Radovan Komar i Vladimir Kovačević - Rambo** rođeni u Nikšiću.

Ipak, njihovo boravište je i u julu 2024. godine ostalo nepoznato pravosudnim organima Republike Hrvatske, a kako navode, te informacije su pokušali da dobiju od „ravnateljstva policije uprave kriminalističke policije, Sektora općeg kriminaliteta i međunarodne policijske suradnje te Službe za međunarodnu policijsku suradnju“. ¹⁰⁹ Iz dostavljenih informacija se zaključuje da Županijski sud u Splitu ove informacije nije pokušao da dobije direktno od nadležnih organa u Crnoj Gori ili u Srbiji, budući da je za Kovačevića izvjesno da se nalazi u Beogradu.¹¹⁰

U izvještajnom periodu, uprkos urgencijama, HRA nije dobila odgovor da li Županijski sud u Splitu razmatra ustupanje ovog postupka pravosuđu Crne Gore, jer njihovo izručenje hrvatskim vlastima nije moguće, zbog bilateralnog Ugovora o izručenju između Crne Gore i Republike Hrvatske koji ne dozvoljava izručenje sopstvenih državljana po optužbama za ratne zločine.¹¹¹ Tako, početak suđenja u ovom predmetu i nakon 15 godina od podizanja optužnice, ostaje neizvjestan.

SDT je 24. 10. 2024. godine, ispunjavajući svoju stratešku obavezu, iniciralo ustupanje i ovog predmeta Crnoj Gori, slanjem dopisa Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske, ali je obavještenje o povratnoj informaciji izostalo.

¹⁰⁸ Rješenje Županijskog suda u Splitu, br. 26 Su i-9/2024, od 12. 7. 2024. godine.

¹⁰⁹ Isto.

¹¹⁰ Vladimir Rambo Kovačević nesposoban za suđenje, Blic.rs, 25. 5. 2012: <https://www.blic.rs/vesti/hronika/vladimir-rambo-kovacevic-nesposoban-za-sudjenje/nk7jq0g>

¹¹¹ Zakon o potvrđivanju Ugovora između Crne Gore i Republike Hrvatske o izručenju („Sl. list Crne Gore“, br. 1/2011), čl. 8.

2. PROCJENA SPROVOĐENJA KLJUČNIH STRATEŠKIH CILJEVA PREDVIĐENIH REVIDIRANOM STRATEGIJOM

VDT je izvijestilo da je od ukupno 28 predviđenih aktivnosti u 2024. godini, 24 dospjelo na realizaciju, ili 86%. Od tih 24 aktivnosti, 20 je realizovano (83,3%), tri su u toku (12,5%), dok jedna aktivnost nije realizovana (4,2%).

Aktivnosti koje su sprovedene, u tabeli ispod su označene zelenom bojom, one koje su u toku - žutom, crvenom bojom su označene one koje nisu realizovane, a ljubičastom one koje još nisu dospjele.

Iako je procenat realizovanih aktivnosti visok, neophodno je unaprijediti nekoliko ključnih aspekata da bi se osigurao održiv napredak, povećala efikasnost i omogućilo precizno, na podacima zasnovano praćenje sprovođenja aktivnosti:

- **Preciznija kvantifikacija rezultata** – Izvještaj ne sadrži dovoljno konkretnih podataka o sprovedenim aktivnostima. Budući izvještaji bi trebalo da sadrže detaljnije informacije, u skladu s Metodologijom za izvještavanje, koja predviđa da se za svaku aktivnost dostavi izvještaj do 2.500 karaktera (*u izvještaju se za realizovane aktivnosti i one čija je realizacija u toku u prosjeku izveštavalo sa 485 karaktera*). Ovo podrazumijeva potrebu za preciznijim i argumentovanim podacima, uključujući statističke pokazatelje, konkretne rezultate preduzetih mjera i planirane naredne korake.
- **Transparentnije izvještavanje** – Pored navođenja realizovanih aktivnosti, neophodno je jasno komunicirati prepreke i izazove koji su se pojavili tokom implementacije, poput dugotrajnog neodgovaranja Hrvatske na zamolnice i urgencije za međunarodnu pravnu pomoć. Takođe, važno je precizno navesti planirane mjere za prevazilaženje ovih prepreka.
- **Veći fokus na zaštitu žrtava** – Aktivnosti usmjerene na zaštitu i podršku žrtvama i svjedocima još uvijek nisu u potpunosti implementirane. Preporučuje se ubrzanje makar pripremnih radnji u ovoj oblasti, kako bi se unaprijedio položaj žrtava u postupcima. S obzirom na to da sprovođenje ovih

aktivnosti zavisi prvenstveno od izmjena Zakonika o krivičnom postupku, neophodno je pravovremeno raditi na usklađivanju zakonodavnog okvira i planiranju pratećih mehanizama zaštite.

- **Unapređenje infrastrukturnih kapaciteta** – Potrebno je ubrzati nabavku dodatne IT opreme i softverskih rješenja kako bi se omogućila efikasnija obrada predmeta ratnih zločina, kao i poboljšanje sigurnosnih mjera za zaštitu svjedoka i osjetljivih podataka.

Strateški cilj 1: Unaprijeđena efikasnost i efektivnost istraga
OPERATIVNI CILJ 1.1: USPOSTAVLJEN SISTEM PRIORITIZACIJE PREDMETA

Aktivnosti		Podaci tužilaštva i utvrđen stepen realizacije	Komentar
1.	Izraditi Plan postupanja u vezi sa događajima koji su obuhvaćeni već okončanim postupcima za ratne zločine.	SDT je 11. 12. 2024. donijelo Rješenje o formiranju radne grupe za izradu Plana postupanja u vezi s događajima iz okončanih postupaka za ratne zločine, uzimajući u obzir njihovu složenost, obimnost i dostupnost.	Aktivnost je realizovana u skladu sa Akcionim planom za 2024–2025. godinu (AP). Tokom prvog kvartala 2025. godine došlo je do ponovnog formiranja krivičnih predmeta povodom ratnih zločina u Morinju, Bukovici i Kaluderskom laz u i zbog deportacije izbjeglica iz Herceg Novog. Oni su dodijeljeni u rad specijalnim tužiteljicama Tanji Čolan-Deretić i Ani Perović-Vojinović. Prije ponovnog formiranja predmeta, glavni specijalni tužilac je donio Plan postupanja kojima je uređio mjere i aktivnosti koje će SDT preduzimati u cilju razmatranja pravnih mogućnosti za dalje postupanje na osnovu raspoloživih i eventualno novih dokaza.
2.	Primjena Plana postupanja u vezi sa događajima koji su obuhvaćeni već okončanim postupcima za ratne zločine.	Aktivnost nije dospjela na realizaciju.	Isto.
3.	Izrada Plana postupanja u vezi sa predmetima koji su u fazi izvidaja ili istrage.	SDT je 11. 12. 2024. donijelo Rješenje o formiranju radne grupe za izradu Plana postupanja u vezi sa predmetima koji su u fazi izvidaja ili istrage, uzimajući u obzir njihovu složenost, obimnost i dostupnost.	Aktivnost je realizovana u skladu sa AP. Tokom prvog kvartala 2025. godine, glavni specijalni tužilac donio je Plan postupanja u vezi sa predmetima ratnih zločina koji su u fazi izvidaja ili istrage. Njime su uređene mjere i aktivnosti koje će SDT preduzimati s ciljem donošenja tužilačkih odluka u što kraćem roku.
4.	Primjena Plana postupanja u vezi sa predmetima koji su u fazi izvidaja ili istrage.	Aktivnost nije dospjela na realizaciju.	Isto.

OPERATIVNI CILJ 1.2: OJAČANI ADMINISTRATIVNI KAPACITETI SPECIJALNOG DRŽAVNOG TUŽILAŠTVA ZA ISTRAŽIVANJE RATNIH ZLOČINA

<i>Aktivnosti</i>		<i>Podaci tužilaštva i utvrđen stepen realizacije</i>	<i>Komentar</i>
5.	Iniciranje povećanja broja specijalnih i upućenih državnih tužilaca u SDT u skladu sa Odlukom Tužilačkog savjeta iz novembra 2023.	Dopisom Tu-S I-1 br. 57-7/23 od 19. 1. 2024. Tužilačkom savjetu je predloženo povećanje broja tužilaca u SDT na glavnog specijalnog tužioca i 20 specijalnih tužilaca.	Povećanje kadrovskih kapaciteta i broja specijalnih tužilaca bio je prioritet SDT i prije usvajanja Strategije. Stoga, prijedlog SDT iz januara 2024. godine za povećanjem broja tužilaca, podnijet u periodu kada Strategija za 2024–2027. nije ni bila usvojena, ne predstavlja problem sam po sebi. Međutim, kako bi se ova aktivnost smatrala realizovanom, bilo je potrebno sprovesti dodatne korake i pokazati aktivno zalaganje kroz eventualno slanje urgencija Tužilačkom savjetu. Takođe, nedostaje informacija o reakciji Tužilačkog savjeta i trenutnom statusu ovog zahtjeva. Preporučuje se detaljnije izvještavanje o daljim koracima.
6.	Iniciranje organizacije obuka u oblasti međunarodnog krivičnog i međunarodnog humanitarnog prava u saradnji sa COSDT i međunarodnim partnerima.	U novembru 2024. u okviru zajedničkog projekta EU, Savjeta Evrope i VDT, započet je proces procjene potreba za obukama u tužilaštvu, što je uključivalo i iniciranje navedene obuke. S nalazima procjene upoznat je i Centar za obuku sudija i državnih tužilaca (COSDT).	Aktivnost je realizovana u skladu sa AP.

OPERATIVNI CILJ 1.3: OJAČANI INFRASTRUKTURNI KAPACITETI SPECIJALNOG DRŽAVNOG TUŽILAŠTVA ZA ISTRAŽIVANJE RATNIH ZLOČINA

<i>Aktivnosti</i>		<i>Podaci tužilaštva i utvrđen stepen realizacije</i>	<i>Komentar</i>
7.	Iniciranje efikasnog sprovođenja odluke o dodjeli prostorija SDT.	Vlada CG je zaključkom br. 07-011/23-3355/2 od 6. 7. 2023. dodijelila poslovni prostor u staroj zgradi Vlade Specijalnom državnom tužilaštvu i SPO na korišćenje. Uprava za državnu imovinu, uz Ministarstvo pravde, SDT i SPO, zadužena je za njegovo prilagođavanje. Iako SDT nije nosilac aktivnosti preseljenja, proaktivno je iniciralo realizaciju ove odluke i ukazivalo na postojanje hitnosti. Predstavnici VDT i SDT su u stalnoj komunikaciji sa predstavnicima Ministarstva pravde, Ministarstva održivog razvoja i turizma, kao i Uprave za državnu imovinu, a povodom ovog pitanja je održano više sastanaka.	Aktivnost je realizovana u skladu sa AP.

OPERATIVNI CILJ 1.3: OJAČANI INFRASTRUKTURNI KAPACITETI SPECIJALNOG DRŽAVNOG TUŽILAŠTVA ZA ISTRAŽIVANJE RATNIH ZLOČINA

Aktivnosti		Podaci tužilaštva i utvrđen stepen realizacije	Komentar
8.	Iniciranje obezbjeđivanja dodatne IT opreme za SDT u skladu sa odredbama Strategije digitalizacije pravosuđa 2024-2027.	U skladu sa Strategijom digitalizacije pravosuđa 2024–2027, jedan od glavnih zadataka za 2025. i 2026. godinu je izrada sistema za upravljanje predmetima za potrebe SDT i cjelokupnog tužilaštva. Za realizaciju ovog zadatka zaduženi su VDT i Tužilački savjet, koji će sistem razviti sopstvenim kapacitetima. U tom pravcu, već je pokrenuta nabavka tri softverska rješenja koja će omogućiti razvoj sistema, dok je istovremeno planirana nabavka neophodne hardverske opreme, uključujući servere i skladišne uređaje. Finansiranje ove opreme predviđeno je djelimično iz budžeta tužilaštva, kao i kroz podršku međunarodnih partnera. Realizacija ovog projekta predstavlja ključni korak ka modernizaciji i digitalnoj transformaciji pravosudnog sistema, čime će se postići efikasnije upravljanje predmetima i veća transparentnost.	Isto.
9.	Iniciranje obezbjeđivanja dodatnih softverskih rješenja za SDT u skladu sa odredbama Strategije digitalizacije pravosuđa 2024-2027	Isto.	Isto.

OPERATIVNI CILJ 1.4: UNAPRIJEĐENA MEĐUINSTITUCIONALNA SARADNJA

Aktivnosti		Podaci tužilaštva i utvrđen stepen realizacije	Komentar
10.	Iniciranje organizacije zajedničkih obuka/ radionica sa učešćem predstavnika SDT i MUP usmjerenih na unapređenje saradnje i kvaliteta postupanja u predmetima ratnih zločina.	U novembru 2024. započet je proces procjene potreba za obukama u tužilaštvu, što je uključivalo i iniciranje navedene obuke. S nalazima procjene upoznat je i COSDT.	Aktivnost je realizovana u skladu sa AP.

OPERATIVNI CILJ 1.4: UNAPRIJEĐENA MEĐUINSTITUCIONALNA SARADNJA

<i>Aktivnosti</i>		<i>Podaci tužilaštva i utvrđen stepen realizacije</i>	<i>Komentar</i>
11.	Iniciranje razmjene podataka o zamolnicama po kojima nije odgovoreno (u slučaju postojanja zamolnica na koje nije odgovoreno).	U tri od četiri predmeta u kojima nije odgovoreno na zahtjev za pružanje međunarodne pravne pomoći u krivičnim stvarima, upućene su i urgencije.	Ovakvo predstavljanje sprovedene aktivnosti nije dovoljno precizno. S obzirom na to da se izvještavanje sprovodi po kvartalima, neophodno je precizirati datume slanja urgencija, kao i podatke o zamolnicama na koje su urgencije upućene, uključujući vremenski okvir između slanja zamolnica i upućivanja urgencija. Takođe, potrebno je navesti ukupan broj upućenih urgencija, kako bi se jasno prikazao intenzitet i kontinuitet aktivnosti u cilju ostvarivanja međunarodne pravne pomoći. Bez ovih podataka, nije moguće sagledati stvarni napredak u realizaciji ove aktivnosti.
12.	Obraćanje tužilaštvima u regionu radi eventualnog ustupanja predmeta u kojima bi SDT moglo uspostaviti nadležnost za postupanje.	Upit o predmetima ratnih zločina protiv državljana Crne Gore i mogućnost ustupanja Tu-S I-1 br. 72/24 od 24. 10. 2024. godine poslat je Tužilaštvu Bosne i Hercegovine, Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske, Vrhovnom javnom tužilaštvu Republike Srbije i Državnom tužilaštvu Republike Kosova.	SDT do završetka rada na ovom izvještaju nije objavilo rezultate obraćanja tužilaštvima u regionu, iako postoje zvanične informacije da se pred Sudom BiH vode dva predmeta u kojima su okrivljeni nedostupni nadležnim organima gonjenja, a crnogorski su državljani. Slična situacija je i sa predmetom koji se vodi pred Županijskim državnim odvjetništvom u Splitu, gdje suđenje bivšim pripadnicima JNA za granatiranje Dubrovnika još uvijek nije započeto, a među optuženima ima i crnogorskih državljana. Izostanak objavljivanja konkretnih rezultata ovog obraćanja značajno umanjuje transparentnost realizacije aktivnosti i onemogućava jasnu procjenu napretka. Preporučuje se da SDT izvesti o povratnim odgovorima tužilaštava regiona, kao i eventualnim narednim koracima u okviru međunarodne pravne saradnje.

OPERATIVNI CILJ 1.5: UNAPRIJEĐENA REGIONALNA I ŠIRA MEĐUNARODNA SARADNJA

Aktivnosti		Podaci tužilaštva i utvrđen stepen realizacije	Komentar
13.	Iniciranje revizije, odnosno potpisivanja sporazuma/ memoranduma o saradnji između tužilaštava u regionu.	VDT je dopisom Tu-br.60/23 od 22. 1. 2024. godine iniciralo revidiranje postojećeg Sporazuma o saradnji i gonjenju počinilaca krivičnih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida sa DORH. Revidiranje Sporazuma bilo je i jedna od tema na sastanku vrhovnog državnog tužioca Milorada Markovića i glavnog specijalnog tužioca Vladimira Novovića sa glavnim državnim odvjetnikom Republike Hrvatske Ivanom Turudićem, koji je održan 18. 9. 2024. godine u Podgorici. U toku je proces usaglašavanja teksta Sporazuma.	Aktivnost je realizovana u skladu sa AP.
14.	Razmjena informacija i preuzimanje dokaza od MRM.	SDT kontinuirano razmjenjuje informacije i preuzima dokaze od MRM.	Navod da SDT „kontinuirano razmjenjuje informacije i preuzima dokaze od MRM“ nedovoljno je precizan i ne pruža konkretne podatke o stvarnim aktivnostima. Iz polugodišnjih izvještaja Mehanizma vidljiv je značajan porast broja zahtjeva za pristup dokazima iz Crne Gore, s dva zahtjeva u periodu od 17. 11. 2022. do 16. 11. 2023. godine, na devet u periodu od 17. 11. 2023. do 17. 11. 2024. Međutim, ovi podaci nisu uključeni ni u polugodišnje/godišnje izvještaje o radu SDT, ni u izvještaj o primjeni Strategije, što otežava javnosti da dobije jasnu sliku o stvarnom napretku u ovoj oblasti. Takođe, s obzirom na formiranje zajedničkih radnih timova za predmete ratnih zločina zasnovane na dokazima iz Haškog tribunala, bilo bi korisno navesti broj održanih sastanaka tih timova, kao i konkretne aktivnosti koje su preduzete, čime bi se omogućio uvid u njihovu efikasnost i doprinos procesuiranju odgovornih za ratne zločine.

Strateški cilj 2: Unaprijeđena zaštita i podrška žrtvama i svjedocima

OPERATIVNI CILJ 2.1: UNAPRIJEĐENA PROCEDURA POSTUPANJA SA ŽRTVAMA I SVJEDOCIMA RATNIH ZLOČINA POČEV OD PRVOG KONTAKTA SA SPECIJALNIM DRŽAVNIM TUŽILAŠTVOM.

Aktivnosti za potrebe realizacije ovog operativnog cilja biće definisane u Akcionom planu za period 2026–2027. budući da je za njihovo definisanje potrebno prethodno usvajanje izmjena i dopuna ZKP u dijelu koji se odnosi na usklađivanje sa Direktivom (2012)029. Prema Srednjoročnom planu Vlade Crne Gore za 2024–2027, utvrđivanje Predloga novog ZKP očekivalo se za drugi kvartal 2024. godine, ali je ovaj rok, uslijed spore komunikacije sa Evropskom komisijom, probijen.

OPERATIVNI CILJ 2.2: OJAČANI STRUČNI KAPACITETI SPECIJALNIH DRŽAVNIH TUŽILACA I DRUGIH PROFESIONALACA UKLJUČENIH U ISTRAŽE RATNIH ZLOČINA U OBLASTI ZAŠTITE PRAVA ŽRTAVA.

Aktivnosti		Podaci tužilaštva i utvrđen stepen realizacije	Komentar
15.	Iniciranje organizacije obuka državnih tužilaca u SDT u oblasti prava žrtava krivičnih djela.	U novembru 2024. započet je proces procjene potreba za obukama u tužilaštvu, što je uključivalo i iniciranje navedene obuke. S nalazima procjene upoznat je i COSDT koji će ih uzeti u obzir prilikom planiranja obuka za 2025. godinu.	Aktivnost je realizovana u skladu sa AP.

OPERATIVNI CILJ 2.3: UNAPRIJEĐENI MEHANIZMI REGIONALNE SARADNJE U OBLASTI PODRŠKE I POMOĆI ŽRTVAMA I SVJEDOCIMA

Aktivnosti		Podaci tužilaštva i utvrđen stepen realizacije	Komentar
16.	Potpisivanje i/ili revidiranje protokola/ sporazuma o saradnji u oblasti pružanja zaštite i podrške žrtvama i svjedocima.	VDT je potpisalo sporazume o saradnji u oblasti podrške svjedocima, oštećenima i žrtvama radi njihovog učešća u krivičnom postupku za ratne zločine sa Tužilaštvom Bosne i Hercegovine i Javnim tužilaštvom za ratne zločine Republike Srbije. Takođe, u toku je proces usaglašavanja teksta Sporazuma sa Državnim odvjetništvom Republike Hrvatske.	Aktivnost je realizovana u skladu sa AP.

OPERATIVNI CILJ 2.4: UNAPRIJEĐENI INFRASTRUKTURNI PREDUSLOVI ZAŠTITE ŽRTAVA I SVJEDOKA RATNIH ZLOČINA

Aktivnosti		Podaci tužilaštva i utvrđen stepen realizacije	Komentar
17.	Iniciranje nabavke neophodne opreme za korišćenje video linka uz neophodne mjere zaštite (npr. izmjena glasa).	Aktivnost nije realizovana.	Aktivnost nije realizovana u izvještajnom periodu. Međutim, u skladu s AP nije došlo do kašnjenja u njenoj realizaciji, budući da je rok za njen završetak predviđen za kraj 2025. godine.
18.	Iniciranje upodobljavanja novododijeljenih prostorija za SDT zahtjevima predviđenim Direktivom (2012)029.	Kroz podršku međunarodnih partnera, uz djelimičnu finansijsku podršku iz budžeta tužilaštva, obezbijediće se kancelarijska i računarska oprema za potrebe preseljenja SDT, kao i oprema kojom će se prostorije opremiti u skladu sa konkretnom Direktivom. Specifikaciju potrebne opreme sačinila je nadležna služba SDT, a na temelju nje je i upućena inicijativa za nabavku opreme.	Aktivnost je realizovana u skladu sa AP.

Strateški cilj 3: Unaprijeđeni mehanizami otkrivanja sudbine nestalih lica

OPERATIVNI CILJ 3.1: UNAPRIJEĐENE PROCEDURE TRAŽENJA NESTALIH LICA U SKLADU SA RELEVANTNIM MEĐUNARODNIM STANDARDIMA

Aktivnosti		Podaci tužilaštva i utvrđen stepen realizacije	Komentar
19.	Iniciranje izrade Smjernica za traženje nestalih lica u skladu sa Vodećim principima za traženje nestalih lica usvojenog od strane Komiteta za prisilne nestanke i drugim relevantnim međunarodnim standardima.	VDT je 2. 10. 2024. godine uputilo dopis Komisiji za nestala lica, inicirajući izradu Smjernica za traženje nestalih lica u skladu sa Vodećim načelima za traženje nestalih lica, usvojenim od strane Komiteta za prisilne nestanke, kao i drugim relevantnim međunarodnim standardima.	Aktivnost je realizovana u skladu sa AP.

OPERATIVNI CILJ 3.2: OJAČANI STRUČNI KAPACITETI PROFESIONALACA UKLJUČENIH U RASVJETLJAVANJE SUDBINE NESTALIH LICA

<i>Aktivnosti</i>		<i>Podaci tužilaštva i utvrđen stepen realizacije</i>	<i>Komentar</i>
20.	Inicirati izradu kurikuluma, programa obuka i trening materijala za potrebe obuka u oblasti prava nestalih lica.	VDT je 26. 11. 2024. godine uputilo dopis COSDT, kojim je iniciralo izradu kurikuluma, programa obuka i trening materijala za potrebe edukacije u oblasti prava nestalih lica.	Aktivnost je realizovana u skladu sa AP.
21.	Inicirati organizaciju obuka u oblasti prava nestalih lica.	U novembru 2024. započet je proces procjene potreba za obukama u tužilaštvu, što je uključivalo i iniciranje navedene obuke. S nalazima procjene upoznat je i COSDT koji će ih uzeti u obzir prilikom planiranja obuka za 2025. godinu. Organizacija obuka na temu nestalih lica inicirana je i kroz prethodno navedenu aktivnost.	Aktivnost je realizovana u skladu sa AP.

Strateški cilj 4: Povećana transparentnost postupanja u predmetima ratnih zločina kao i transparentnost reformskih procesa

OPERATIVNI CILJ 4.1: OBEZBIJEĐENA TRANSPARENTNOST POSTUPANJA U PREDMETIMA RATNIH ZLOČINA

<i>Aktivnosti</i>		<i>Podaci tužilaštva i utvrđen stepen realizacije</i>	<i>Komentar</i>
22.	Javno predstavljanje Strategije za istraživanje ratnih zločina 2024–2027. uz učešće predstavnika institucija pravosuđa, naučne zajednice, nevladinog sektora i medija.	VDT je 16. 9. 2024. godine organizovalo javno predstavljanje Strategije. Događaju su prisustvovali predstavnici pravosudnih institucija, akademske zajednice, nevladinog sektora i medija.	Aktivnost je realizovana u skladu sa AP.

OPERATIVNI CILJ 4.1: OBEZBIJEĐENA TRANSPARENTNOST POSTUPANJA U PREDMETIMA RATNIH ZLOČINA

	Aktivnosti	Podaci tužilaštva i utvrđen stepen realizacije	Komentar
23.	Učestvovanje SDT i VDT u zajedničkim aktivnostima sa predstavnicima nevladinog sektora, akademske zajednice i medija.	Obuka „Efikasno procesuiranje ratnih zločina, podrška tužiocima, sudijama i advokatima odbrane“, u organizaciji Inicijative mladih za ljudska prava, održana je 28–29. 5. 2024. godine u Podgorici. Obuci su prisustvovali predstavnici VDT CG, SDT, VDT PG i ODT PG. Komemoracija zločina nad bošnjačkom porodicom Klapuh, ubijenom 6. 7. 1992. godine na mostu Obrada Cicmila u Plužinama, kojoj je prisustvovala predstavnica VDT. Javno predstavljanje Strategije, koje je organizovalo VDT 16. 9. 2024. godine u Podgorici, uz učešće predstavnika pravosuđa, akademske zajednice, nevladinog sektora i medija. Sastanak VDT Milorada Markovića sa predstavnicima nevladinih organizacija koje se bave zaštitom i unapređenjem prava žrtava i ranjivih grupa, održan 9. 10. 2024. godine. Predstavnici SDT učestvovali su i u sledećim aktivnostima: • Četiri sastanka posvećena borbi protiv terorizma i predmetima ratnih zločina, uz učešće akademske zajednice, medija i NVO. • Obuka o strateškim komunikacijama i odnosima s javnošću za državne tužioce-portparole, s ciljem osnaživanja odgovornosti u pravosudnom sistemu i unapređenja prava žrtava u Crnoj Gori. • Učešće na Godišnjoj konferenciji „Victim Support Europe“. • Okrugli sto sa CPT i državnim organima o preporukama iz Izveštaja o posjeti Crnoj Gori. Održane su i dvije panel diskusije: • „Čovjek koji nije mogao šutjeti“, u organizaciji NVO Građanska alijansa. • „Suočavanje sa prošlošću: Dostignuća i izazovi“, u organizaciji NVO Akcija za ljudska prava i Bošnjačkog vijeća. Specijalna tužiteljka Tanja Čolan-Deretić učestvovala je u studijskoj posjeti Dubrovniku. Delegaciju Crne Gore činili su sudije Vrhovnog suda i Višeg suda u Podgorici, savjetnici Ustavnog suda, novinari, advokati i predstavnici Inicijative mladih za ljudska prava.	Izveštaj ne pruža dovoljno informacija o konkretnom doprinosu ovih aktivnosti povećanju transparentnosti, postupanju u predmetima ratnih zločina, odnosno omogućavanju javnosti da prati konkretne rezultate SDT u ovim predmetima. Takođe, potrebno je preciznije navesti kako su obuke, sastanci i panel diskusije uticali na praksu SDT i VDT. Bez tih informacija teško je procijeniti da li su aktivnosti zaista dovele do poboljšanja transparentnosti ili su, naprotiv, ostale na nivou formalnih sastanaka i obuka. Drugi problem je nedostatak kvantifikacije aktivnosti. Transparentnost podrazumijeva jasne, mjerljive pokazatelje koji omogućavaju procjenu stvarnog učinka. Izveštaj ne navodi broj učesnika, frekvenciju održanih sastanaka ili obuka, niti specifičnu ulogu predstavnika SDT i VDT na događajima. Primjera radi, ako su učestvovali samo kao publika, to ne doprinosi cilju povećanja transparentnosti. U budućim izveštajima je potrebno uključiti konkretne podatke o postignućima zajedničkih aktivnosti, kao i konkretne promjene koje su uslijedile. Samo tada će javnost moći da procijeni stvarnu efikasnost ovih aktivnosti u povećanju transparentnosti rada SDT i VDT.

OPERATIVNI CILJ 4.1: OBEZBIJEĐENA TRANSPARENTNOST POSTUPANJA U PREDMETIMA RATNIH ZLOČINA

Aktivnosti		Podaci tužilaštva i utvrđen stepen realizacije	Komentar
24.	Redovno objavljivanje saopštenja SDT na web stranici.	SDT na zvaničnoj web stranici u kontinuitetu objavljuje saopštenja u vezi sa postupanjem u predmetima ratnih zločina i generalno o aktivnostima u vezi sa istraživanjem ratnih zločina.	U 2024. godini broj saopštenja SDT u vezi s ratnim zločinima premašio je ukupan broj saopštenja objavljenih u prethodnih osam godina zajedno. Dok je od 2016. do 2023. SDT objavio svega sedam saopštenja, u 2024. ih je bilo osam. To ukazuje na povećanu komunikaciju s javnošću o suočavanju s prošlošću, ali ne nužno i na veću transparentnost u postupanju po predmetima ratnih zločina. Od osam saopštenja objavljenih tokom 2024, samo dva su se odnosila na postignute rezultate u tim predmetima (detaljnije u poglavlju 5 Saopštenja, medijski i javni nastupi). Zbog toga preporučujemo da se prilikom izveštavanja navede vrsta informacija koje su objavljene, njihova učestalost i da li su izazvale reakcije javnosti ili medija. To bi omogućilo bolju procjenu uticaja ove aktivnosti na transparentnost rada SDT.

OPERATIVNI CILJ 4.2: UNAPRIJEĐENA TRANSPARENTNOST REFORMSKIH PROCESA

Aktivnosti		Podaci tužilaštva i utvrđen stepen realizacije	Komentar
25.	Izraditi i usvojiti Metodologiju za izveštavanje i ocjenu uspješnosti sprovođenja Strategije.	Metodologija je izrađena i usvojena na elektronskoj sjednici VDT 24. 7. 2024. godine.	Aktivnost je realizovana u skladu sa AP.
26.	Redovna izrada i usvajanje izvještaja o sprovođenju Strategije.	Izvještaj koji će obuhvatiti realizaciju aktivnosti od 1. 1. 2024. do 31. 12. 2024. godine biće objavljen u prvom kvartalu 2025. godine	Aktivnost je realizovana u skladu sa AP.
27.	Izrada i usvajanje Završnog izvještaja o sprovođenju Akcionog plana za primjenu Strategije u periodu 2024-2025.	Aktivnost nije dospjela na realizaciju.	Aktivnost nije dospjela na realizaciju.
28.	Redovno objavljivanje izvještaja o sprovođenju Strategije na web stranicama VDT i SDT.	Aktivnost nije dospjela na realizaciju.	Aktivnost nije dospjela na realizaciju.

3. REGIONALNA I MEĐUNARODNA SARADNJA

Efikasna regionalna saradnja ključna je za ostvarenje pravde u predmetima ratnih zločina. Prema riječima Serža Bramerca, glavnog tužioca MRM za krivične sudove: “Mnogi počinioči sada žive u različitim državama od onih u kojima su počinili zločine i ne mogu biti izručeni da bi im se sudilo. Zadatak tužilaca je, stoga, da sarađuju, razmjenjuju dokaze i transferišu predmete kako bi ti počinioči bili privedeni pravdi.”¹¹²

U tom kontekstu, Kancelarija Mehanizma uložila je napore da se ustupe predmeti protiv približno 500 osoba osumnjičenih ili optuženih za ratne zločine u BiH, koje borave u drugim državama regiona.¹¹³ Dok su Hrvatska i Srbija pristale da procesuiraju takve predmete, Crna Gora prema dostupnim informacijama još uvijek nije postigla sličan dogovor.¹¹⁴

Međutim, 24. oktobra 2024. godine glavni specijalni tužilac Crne Gore Vladimir Novović je uputio zvanične dopise nadležnim tužilaštvima u BiH, Hrvatskoj, Srbiji i Kosovu, tražeći informacije o krivičnim postupcima za ratne zločine koji se vode protiv državljana Crne Gore, i mogućnosti ustupanja tih predmeta Crnoj Gori.¹¹⁵

Iako zvanični odgovori nisu poznati javnosti, prema podacima Tužilaštva BiH, trenutno su u toku četiri predmeta protiv crnogorskih državljana u BiH - jedan u fazi izviđaja protiv tri osobe i tri u fazi istrage protiv pet osoba.¹¹⁶ Takođe, Ranko Radulović i Miodrag Nikačević nisu dostupni pravosudnim organima BiH, iako su optužnice protiv njih potvrđene prije dvije, odnosno tri godine.¹¹⁷

Kada je riječ o Republici Hrvatskoj, još 2009. godine podignuta je optužnica, između ostalih, i protiv crnogorskih državljana za zločine počinjene na dubrovačkom

¹¹² Glavni tužilac Serž Bramerc na godišnjoj konferenciji tužilaca Zapadnog Balkana pozvao na obnavljanje regionalne saradnje u procesuiranju ratnih zločina, MRMKS, 20. 9. 2024, dostupno na: <https://www.irmct.org/bcs/novosti/glavni-tuzilac-serge-brammertz-na-godisnjoj-konferenciji-tuzilaca-zapadnog-balkana-pozvao>

¹¹³ Isto.

¹¹⁴ Isto.

¹¹⁵ Izvještaj o sprovođenju Strategije za istraživanje ratnih zločina 2024-2027. sa pratećim Akcionim planom 2024-2025, u periodu: I,II,III i IV kvartal 2024.godine.

¹¹⁶ Odgovori Tužilaštva BiH na zahtjev za slobodan pristup HRA, br. A-I-ZSPI-82/24 od 6. 12. 2024. i A-I-ZSPI-107/23 od 14. 2. 2024.

¹¹⁷ Isto.

ratištu. Međutim, postupak još uvijek nije započet jer su optuženi nedostupni organima gonjenja (vidi poglavlje 1.4. *Potencijalni predmeti*).

MEĐUNARODNA PRAVNA POMOĆ

U protekle dvije godine SDT je primilo 18, a uputilo 14 zamolnica za međunarodnu pravnu pomoć u predmetima ratnih zločina. Konkretno, primilo je sedam iz FBiH, pet iz Republike Srbije, četiri iz Republike Hrvatske i dvije iz Republike Kosova.¹¹⁸ Istovremeno, uputilo je njih šest BiH, pet Hrvatskoj i tri Srbiji.¹¹⁹ Ovi podaci ukazuju na porast aktivnosti tužilaštva za 27,3% u odnosu na period od 2015. do 2022. godine, kada je ukupno poslato svega 11 zamolnica za prikupljanje dokaza državama regiona.¹²⁰

Krajem 2024. godine, od ukupno 11 upućenih zamolnica, na četiri nije odgovoreno – sve su bile adresirane na Republiku Hrvatsku. U tri od tih četiri predmeta tužilaštvo je uputilo i urgencije, ali ni nakon toga nije dobilo povratne informacije. Ovakav pristup potvrđuje kontinuirani trend Republike Hrvatske da ne ostvaruje efektivnu saradnju sa tužilaštvima regiona u procesuiranju ratnih zločina na šta je upozorio i Serž Bramerc u obraćanju Savjetu bezbjednosti UN.¹²¹

Takođe, u 2024. godini zabilježen je i porast zahtjeva SDT za pristup dokazima iz arhiva MRM. Od 17. novembra 2022. do 16. novembra 2023.¹²² godine upućena su samo dva takva zahtjeva, dok je u narednih godinu dana, do 17. novembra 2024, broj porastao na devet.¹²³

¹¹⁸ Godišnji izvještaj o radu SDT za 2023. i odgovor za zahtjev za slobodan pristup informacijama HRA TUSPI br. 4/25 od 10. 3. 2025. godine.

¹¹⁹ Isto.

¹²⁰ Strategija za istraživanje ratnih zločina za 2024-2027, str. 21.

¹²¹ Bramerc se obratio Vijeću sigurnosti UN: Hrvatska ne sarađuje sa BiH i Srbijom, Dnevni avaz, 14. 6. 2022: <https://avaz.ba/vijesti/bih/750630/bramerc-se-obratio-vijecu-sigurnosti-un-a-hrvatska-ne-saraduje-sa-bih-i-srbijom>

¹²² Assessment and progress report of the President of the International Residual Mechanism for Criminal Tribunals, Judge Graciela Gatti Santana, for the period from 16 November 2022 to 15 May 2023: <https://www.irmct.org/sites/default/files/documents/IRMCT-May-2023-progress-report-English.pdf> i Assessment and progress report of the President of the International Residual Mechanism for Criminal Tribunals, Judge Graciela Gatti Santana, for the period from 16 May to 15 November 2023: <https://www.irmct.org/sites/default/files/documents/November-2023-Progress-Report-EN.PDF>

¹²³ Assessment and progress report of the President of the International Residual Mechanism for Criminal Tribunals, Judge Graciela Gatti Santana, for the period from 16 November 2023 to 15 May 2024: https://www.irmct.org/sites/default/files/documents/S_2024_392-EN.pdf i Assessment and progress report of the President of the International Residual Mechanism for Criminal Tribunals, Judge Graciela Gatti Santana, for the period from 16 May 2024 to 15 November 2024: https://www.irmct.org/sites/default/files/documents/S_2024_836.pdf

SDT je učestvovalo i na pet multilateralnih sastanaka sa tužilaštvima iz regiona.¹²⁴ Pored toga, održana su i četiri sastanka sa predstavnicima MRM u vezi sa jačanjem saradnje i preduzimanjem daljih aktivnosti u dva predmeta ratnih zločina koja su u Crnoj Gori formirana na osnovu dokaznog materijala MRM.¹²⁵

Održana je i trodnevna radna posjeta predstavnika SDT Međunarodnom rezidualnom mehanizmu, s ciljem jačanja istražnih kapaciteta, unapređenja saradnje i rješavanja pitanja u vezi sa radom radne grupe na pomenutim predmetima. Tokom posjete, članovi istražnog tima za postupanje u predmetima ratnih zločina pohađali su obuku za korišćenje i pretraživanje baze MRM i baze objedinjenih sudskih spisa.¹²⁶

Iako Evropska komisija kontinuirano naglašava napredak u regionalnoj i međunarodnoj saradnji,¹²⁷ broj poslatih i primljenih zahtjeva za međunarodnu pravnu pomoć odražava samo frekvenciju komunikacije između tužilaštava nadležnih za procesuiranje ratnih zločina u regionu. Ovi podaci, međutim, ne pružaju uvid u sadržaj saradnje, niti omogućavaju ocjenu njenog kvaliteta ili potencijala za unapređenje.

Suštinski, i dalje postoje izazovi u predmetima u kojima pravni propisi i bilateralni ugovori između država ne rješavaju postojeću pravnu situaciju što naglašava potrebu za većim angažmanom kako crnogorskih institucija, tako i vlasti drugih država regiona, kako bi se poboljšala saradnja u procesuiranju ratnih zločina. Takođe, nedostatak bilateralnih sastanaka SDT sa tužilaštvima iz regiona ograničava mogućnosti za razmjenu informacija i dogovore o ustupanju krivičnog gonjenja u predmetima koji su u zastoju (detaljnije u poglavljima 1.4. *Potencijalni predmeti* i 1.1.2. *Pregled preduzetih aktivnosti u pojedinačnim predmetima formiranim prije 2024. godine*).

¹²⁴ Izvještaj o implementaciji Strategije, od 2. 10. 2023. i izvještaj o sprovođenju Strategije za istraživanje ratnih zločina 2024-2027, str. 4.

¹²⁵ Izvještaj o implementaciji Strategije, od 1. 2. 2024. i izvještaj o sprovođenju Strategije za istraživanje ratnih zločina 2024-2027, str. 4.

¹²⁶ Izvještaj o implementaciji Strategije, od 1. 4. 2024. godine.

¹²⁷ Izvještaj o napretku Crne Gore za 2022. godinu, Evropska komisija, oktobar 2022, str. 26; Izvještaj o napretku Crne Gore za 2023. godinu, Evropska komisija, oktobar 2023, str. 21.

4. ZAŠTITA SVJEDOKA

Viši sud u Podgorici nema evidenciju o tome da li su u periodu 2023–2024. podnošeni zahtjevi za sudsku i vansudsku zaštitu svjedoka u predmetima ratnih zločina. U navedenom periodu nisu zabilježeni ni slučajevi prijetnji ili zastrašivanja svjedoka, niti su tim povodom vođeni krivični sudski postupci protiv određenih lica.¹²⁸

U predmetu protiv okrivljenog Slobodana Pekovića dvije osobe imaju status zaštićenog svjedoka, koji su prethodno dobile tokom istražnog postupka u BiH.¹²⁹ Tim povodom, u Crnoj Gori uživaju zaštitu pod pseudonimima A1 i A2, u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku, koji predviđa posebne mehanizme zaštite od zastrašivanja svjedoka i njemu bliskih lica.¹³⁰ Neovlašćeno otkrivanje podataka o identitetu lica zaštićenih u krivičnom postupku podliježe krivičnoj sankciji.¹³¹

Za razliku od Crne Gore koja ima samo jednu kategoriju zaštićenih svjedoka čiji identitet nije poznat odbrani tokom postupka, u BiH postoje tri kategorije: svjedok pod prijetnjom, ugroženi svjedok i zaštićeni svjedok. Za razliku od zaštićenog svjedoka čiji identitet ostaje skriven, identitet svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, kao što su žrtve seksualnog nasilja, može biti otkriven odbrani:

Tužilaštvo se obavezuje da dovoljno detalja, koji se odnose na identitet svjedoka, otkrije odbranama najkasnije 15 dana prije ispitivanja svjedoka na glavnom pretresu, kako bi se odbrana pripremila za ispitivanje svjedoka.

¹²⁸ Odgovor Višeg suda na zahtjev za slobodan pristup informacijama br. I Su. br. 133/24 od 4. novembra 2024.

¹²⁹ Podatak dobijen od advokata Dalibora Tomovića, punomoćnika oštećene A1.

¹³⁰ ZKP, čl. 112 st. 3 i 121. Zaštita svjedoka je osim ZKP uređena i Zakonom o zaštiti svjedoka. ZKP predviđa posebne mehanizme zaštite od zastrašivanja svjedoka i njemu bliskih lica, poput saslušanja pod pseudonimom, s izmijenjenom bojom glasa u različitoj prostoriji, uz postojanje zaštitnog zida, i posebne garancije za maloljetne svjedoke. Zakon o zaštiti svjedoka predviđa Program zaštite kao skup mjera u cilju zaštite integriteta, života, zdravlja, imovine i ostalih dobara svjedoka i njemu bliskih lica, dok je za sprovođenje programa predviđeno formiranje posebne komisije u sastavu: sudija Vrhovnog suda, zamjenik Vrhovnog državnog tužioca i rukovodilac Jedinice za zaštitu.

¹³¹ Član 391, stav 3 Krivičnog zakonika Crne Gore - Povreda tajnosti postupka: „Ko neovlašćeno otkrije podatke o identitetu ili lične podatke lica zaštićenog u krivičnom postupku ili posebnim programom zaštite, kazniće se zatvorom do 3 godine“.

Ovaj pravni okvir ukazuje na potrebu za većom koordinacijom između pravosudnih organa Crne Gore i BiH, kao i za uspostavljanjem mehanizma ranog upozoravanja kako bi Crna Gora bila obaviještena kada okrivljeni sazna identitet žrtve. Potpisivanje protokola između tužilaštava BiH i Crne Gore moglo bi regulisati postupanje s identitetom žrtve prilikom ustupanja predmeta, što je od izuzetnog značaja budući da predmeti u kojima postoji šansa za ustupanjem u narednom periodu (Ranko Radulović i Miodrag Nikačević), obuhvataju ovu kategoriju svjedoka.

Kada je okrivljeni već upoznat s identitetom žrtve, sud i tužilaštvo u Crnoj Gori trebalo bi primijeniti dodatne mjere zaštite, kao što je ograničavanje pristupa podacima drugim učesnicima postupka i medijima.

Takođe, kako je identitet žrtve seksualnog nasilja u predmetu Slobodana Pekovića zaštićen pseudonimom, njen punomoćnik advokat Dalibor Tomović u postupku je postavio i imovinsko-pravni zahtjev uz prijedlog da se o njemu odluči u toku krivičnog postupka. Načelno, dosuđivanje imovinsko-pravnog zahtjeva u krivičnom postupku trebalo bi da bude pravilo za zaštićene svjedoke, posebno žrtve seksualnog nasilja, ako država želi da osigura efektivnu zaštitu identiteta.

U tom smislu potrebno je unaprijediti i odredbe ZKP, koje trenutno ne omogućavaju oštećenom da uloži žalbu na odluku o imovinsko-pravnom zahtjevu u slučaju osuđujuće presude,¹³² već mu to pravo priznaje samo kada se donese oslobađajuća presuda.¹³³

Razlog leži u tome da bi upućivanje žrtve na parnični postupak značilo i odustajanje od zaštitnih mjera, jer Zakon o parničnom postupku ne omogućava da tužilac (oštećena) koristi pseudonim kao vid zaštite, već mora nastupati pod svojim pravim imenom i prezimenom. Time se žrtva seksualnog nasilja dovodi u situaciju da bira između dva nepovoljna ishoda – da zadrži zaštitne mjere, ali ostane bez prava na naknadu štete, ili da se odrekne zaštite kako bi mogla tužiti za odštetu u parničnom postupku.¹³⁴

¹³² Član 382 Zakonika o krivičnom postupku Crne Gore, Sl. list Crne Gore, br. 057/09 ... 054/24 od 11. 6. 2024.

¹³³ Član 385 ZKP.

¹³⁴ O prednostima dosuđivanja imovinsko-pravnog zahtjeva u krivičnom postupku na seminaru HRA govorila je sutkinja Suda BiH Mira Smajlović: [https://www.hraction.org/2021/12/18/odrzan-seminar-unapredenje-prakse-ostvarivanja-imovinskopravnih-zahtjeva-ostecenih-u-predmetima-ratnih-zlocina/](https://www.hrraction.org/2021/12/18/odrzan-seminar-unapredenje-prakse-ostvarivanja-imovinskopravnih-zahtjeva-ostecenih-u-predmetima-ratnih-zlocina/)

Iskustva iz susjednih zemalja, poput Srbije¹³⁵ i BiH¹³⁶, pokazuju da većina žrtava nije spremna da prolazi kroz dodatni sudski postupak, retraumatizaciju i stigmatizaciju, zbog čega u praksi često odustaju od ostvarivanja prava na naknadu štete.

Pored navedenih problema, dodatnu prepreku predstavlja član 123, stav 2. ZKP, koji ne dozvoljava da presuda bude zasnovana isključivo na iskazu zaštićenog svjedoka. Ova odredba predstavlja odstupanje od prakse MKSJ, koji je uspostavio standard da iskaz žrtve seksualnog nasilja predstavlja dovoljan dokaz, bez potrebe za dodatnim potkrepljivanjima.¹³⁷

Na kraju, infrastrukturni i tehnički resursi institucija crnogorskog pravosuđa predstavljaju dodatnu prepreku adekvatnoj procesnoj zaštiti žrtava. Nedostatak specijalizovanih prostorija (čekaonica) za žrtve, dvostrukih ulaza u prostorije suda i tužilaštva, nepotpunu funkcionalnost video linka. Stoga je neophodno ubrzati rad na adaptaciji novih prostorija za rad SDT, kako bi one bile usklađene sa međunarodnim standardima zaštite žrtava.

¹³⁵ V. Šijačić, M. Arsić i M. Kljajić, Položaj žrtava seksualnog nasilja u sudskim postupcima u Republici Srbiji, FHP, 2024: <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2024/12/Položaj-zrtava-seksualnog-nasilja-u-sudskim-postupcima.pdf>

¹³⁶ L. Gačanica, Procjena djelotvornosti zahtjeva za naknadu štete u krivičnom postupku, TRIAL International, 2022: <https://trial.ba/wp-content/uploads/2022/04/Procjena-djelotvornosti-zah-tjeva-za-naknadu-stete-u-krivicnom-postupku-1.pdf>

¹³⁷ Pravilnik o postupku i dokazima Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove MICT/1/Rev.7 u svom Pravilu 118 propisuje: U slučajevima seksualnog delikta: (i) bez obzira na pravilo 106(B), neće se tražiti dodatno potkrepljivanje svjedočenja žrtve; (ii) pristanak se ne može upotrijebiti kao odbrana ako je žrtva: (a) bila izložena nasilju, prisili, zatočenju ili psihičkom pritisku, ili joj se time prijetilo, ili je imala razloga da se toga boji, ili (b) razumno vjerovala da bi, ako se ona ne povinuje, neko drugi mogao biti tome izložen, ili bi mu se time moglo prijetiti ili ga time zastrašivati; (iii) prije nego što se prihvate dokazi o pristanku žrtve, optuženi mora uvjeriti pretresno vijeće in camera da su ti dokazi relevantni i vjerodostojni; (iv) ranije seksualno ponašanje žrtve ne prihvata se kao dokaz u postupku.

5. SAOPŠTENJA, MEDIJSKI I JAVNI NASTUPI

Od početka 2023. do kraja 2024. godine SDT je objavilo 110 saopštenja, od kojih se 10 (9,1 %) odnosilo na ratne zločine. Konkretno, SDT je izvijestilo o hapšenju,¹³⁸ određivanju pritvora¹³⁹ i podizanju optužnice¹⁴⁰ protiv policijskog službenika Zorana Gašovića, zbog krivičnog djela zločin protiv čovječnosti, kao i o donošenju naredbe o sprovođenju istrage protiv Milivoja Katnića, bivšeg glavnog specijalnog tužioca, zbog osnovane sumnje da je počinio ratni zločin protiv civilnog stanovništva.¹⁴¹

Međutim, preostalih šest saopštenja nije se odnosilo na konkretne procesne radnje SDT, već je javnost informisana o prisustvu tužilaca na filmskim promocijama,¹⁴² studijskim posjetama i panel diskusijama,¹⁴³ predstavljanju Strategije za istraživanje ratnih zločina,¹⁴⁴ kao i o održanim sastancima sa predstavnicima MRM u Hagu.¹⁴⁵

Iako je tokom 2024. godine broj saopštenja značajno porastao, sa dva u 2023. na osam – čime je premašen ukupan broj saopštenja o ratnim zločinima objavljenim u periodu 2016–2023, to ne znači nužno i veću transparentnost SDT u procesuiranju ovih krivičnih djela. Naime, broj saopštenja koja su se odnosila na konkretne pravne radnje ostao je isti kao u 2023. godini i iznosi svega dva.

¹³⁸ Lišeno slobode jedno lice zbog krivičnog djela zločin protiv čovječnosti, 20. 12. 2023: <https://sudovi.me/spdt/sadrzaj/JBWk>

¹³⁹ Određen pritvor okrivljenom za zločin protiv čovječnosti, 22. 12. 2023: <https://sudovi.me/spdt/sadrzaj/oxy0>

¹⁴⁰ Podignuta optužnica za krivično djelo zločin protiv čovječnosti, 19. 6. 2024: <https://sudovi.me/spdt/sadrzaj/YPRJ>

¹⁴¹ Zbog krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva određeno sprovođenje istrage protiv jedne osobe, 27. 6. 2024: <https://sudovi.me/spdt/sadrzaj/7j2V>

¹⁴² Specijalni tužilac i portparol prisustvovao prikazivanju filma na temu ratnog zločina u Štrpcima, 17. 12. 2024: <https://sudovi.me/spdt/sadrzaj/POqa> i Specijalna tužiteljka prisustvovala prikazivanju filmova na temu ratnih zločina, 19. 9. 2024: <https://sudovi.me/spdt/sadrzaj/Enqg>

¹⁴³ Specijalna tužiteljka za ratne zločine boravila u studijskoj posjeti Dubrovniku, 10. 12. 2024: <https://sudovi.me/spdt/sadrzaj/ryQj>

¹⁴⁴ Strategija za istraživanje ratnih zločina osnov za intenziviranje procesuiranja, 17. 9. 2024: <https://sudovi.me/spdt/sadrzaj/LaRp>

¹⁴⁵ Delegacija Specijalnog državnog tužilaštva u posjeti kancelariji glavnog tužioca Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove, 12. 2. 2024: <https://sudovi.me/spdt/sadrzaj/N226> i Sastanak glavnog specijalnog tužioca i glavnog tužioca Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove, 19. 9. 2024: <https://sudovi.me/spdt/sadrzaj/Lpn7>

Povećana komunikacija zabilježena je i u radu VDT. Dok je tokom 2023. godine objavljeno samo jedno saopštenje na temu ratnih zločina,¹⁴⁶ nakon stupanja novog vrhovnog državnog tužioca na funkciju, objavljeno je 12 saopštenja o strateškom pristupu procesuiranju ovih krivičnih djela. Ova saopštenja odnosila su se na regionalne sastanke,¹⁴⁷ usvajanje Strategije za istraživanje ratnih zločina,¹⁴⁸ potpisivanje sporazuma o podršci žrtvama i svjedocima s tužilaštvima iz regiona,¹⁴⁹ kao i inicijative za izmjene i dopune Zakonika o krivičnom postupku (ZKP),¹⁵⁰ koje bi omogućile korišćenje dokaza izvedenih pred Međunarodnim krivičnim sudom i MRM.

Dodatno, u izvještajnom periodu zabilježena je i veća medijska prisutnost tužilaca koji rade na predmetima ratnih zločina. Dok SDT u periodu 2021–2022. nije imalo nijedan javni nastup na ovu temu, u posljednje dvije godine zabilježene su četiri izjave u kojima su tužioci govorili o sudskom postupku protiv Slobodana Pekovića,¹⁵¹ postupanju u predmetu o stradanju pripadnika nikšićko-šavničke i barske grupe u Lori u Splitu,¹⁵² podignutoj optužnici za ratne zločine u Hadžićima,¹⁵³ te o ponovnom otvaranju istraga u ključnim predmetima ratnih zločina - Deportacija, Morinj, Bukovica i Kaluđerski laz.¹⁵⁴

¹⁴⁶ Begović na konferenciji u Sarajevu, 19. 9. 2023: <https://sudovi.me/vrdt/sadrzaj/nmlg>

¹⁴⁷ Regionalna saradnja u pravosuđu od velike važnosti za napredak Zapadnog Balkana, 16. 4. 2024: <https://sudovi.me/vrdt/sadrzaj/w3OR>; Efikasija saradnja u predmetima ratnih zločina, 16. 4. 2024: <https://sudovi.me/vrdt/sadrzaj/P9by>; Pohvaljena saradnja Državnog tužilaštva sa Tužilaštvom Mehanizma za krivične sudove 3. 7. 2024: <https://sudovi.me/vrdt/sadrzaj/D9mm>; VDT domaćin regionalne konferencije o ratnim zločinima, 18. 9. 2024: <https://sudovi.me/vrdt/sadrzaj/EDDO>

¹⁴⁸ Javni poziv nevladinim organizacijama za člana/icu radne grupe za izradu Strategije za istraživanje ratnih zločina, 29. 2. 2024: <https://sudovi.me/vrdt/sadrzaj/XpNL> i Usvojena Strategija za istraživanje ratnih zločina 2024–2027, 24. 6. 2024: <https://sudovi.me/vrdt/sadrzaj/6QaL>

¹⁴⁹ Potpisan Sporazum za podršku žrtvama ratnih zločina, 5. 11. 2024: <https://sudovi.me/vrdt/sadrzaj/5MPM> i Sporazum za podršku žrtvama ratnih zločina tužilaštava Crne Gore i Srbije, 6. 12. 2024: <https://sudovi.me/vrdt/sadrzaj/6xoQ>

¹⁵⁰ Predmeti ratnih zločina prioritet u radu Državnog tužilaštva 26. 2. 2024: <https://sudovi.me/vrdt/sadrzaj/RWg8>

¹⁵¹ Slučaj Peković bi mogao pokazati spremnost vlasti i pravosuđa u Crnoj Gori da se adekvatno suoči sa ratnom prošlošću u regiji, Trial International, 2024: <https://trial.ba/?p=1391>

¹⁵² Specijalna tužiteljka Tanja Čolan-Deretić prisustvovala je 16. 1. 2023. godine sjednici Odbora za politički sistem, pravosuđe i upravu na temu: „Primjena sporazuma državnih tužilaštava Crne Gore i Republike Hrvatske o saradnji i gonjenju počinilaca krivičnih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida, sa posebnim akcentom na istragu slučaja Lora 3“.

¹⁵³ Podignuta optužnica u Crnoj Gori za ratni zločin počinjen u Hadžićima, 19. 6. 2024: <https://www.slobodnaevropa.org/a/hadzici-crna-gora-optuznica/32999667.html>

¹⁵⁴ Vladimir Novović u intervjuu “Vijestima”: Pod lupom je i više čelnika nove vlasti, portal Vijesti, 31. 12. 2024: <https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/739156/vladimir-novovic-u-intervjuu-vijestima-pod-lupom-je-i-vise-celnika-nove-vlasti>

Iako su SDT i VDT u protekle dvije godine pokazali veću prisutnost u javnosti kada je riječ o ratnim zločinima, to se nije odrazilo na povećanu transparentnost u vezi sa konkretnim procesuiranjem ovih slučajeva. Broj saopštenja o stvarnim pravnim radnjama ostao je nizak, a veći dio komunikacije bio je fokusiran na strateške dokumente i sastanke. Takođe, iako je primjetno veće prisustvo tužilaca u medijima, javnost i dalje nema redovne informacije o napretku istraga i sudskih postupaka u predmetima ratnih zločina.

6. OBUKE I KONFERENCIJE

Nastavljena je mogućnost usavršavanja državnih tužilaca u oblasti procesuiranja ratnih zločina i međunarodnog humanitarnog prava, ali bez kontinuiteta. U 2023. godini nije održana nijedna obuka na temu tranzicione pravde i ratnih zločina u organizaciji Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, dok su u 2024. godini organizovane tri. Na ovim obukama je učestvovalo ukupno 28 polaznika, uključujući 12 sudija, dva državna tužioca i po sedam savjetnika iz sudstva i tužilaštva. Iz SDT učestvovala su samo tri savjetnika, dok tužioci nisu pohađali obuke. Specijalna tužiteljka Tanja Čolan-Deretić bila je angažovana u svojstvu predavača.¹⁵⁵

Istovremeno, značajnu praktičnu vrijednost imala je obuka MRM o korišćenju i pretraživanju njihovih baza sa dokaznim materijalom, na kojoj su učestvovali specijalna tužiteljka Čolan-Deretić, njena savjetnica i službenici koji rade na predmetima ratnih zločina. Ove baze podataka mogu sadržati informacije o eventualnoj umiješanosti crnogorskih državljana u ratne zločine, što može doprinijeti unapređenju istraga i procesuiranja.

Takođe, nastavljena je razmjena iskustava i znanja crnogorskih tužilaca s kolegama iz regiona – posebno iz BiH, kao i s tužiocima iz MRM u Hagu.

Zaključno, iako je zabilježen određeni napredak u oblasti stručnog usavršavanja, izostanak kontinuiteta i ograničeno učešće tužilaca u edukacijama ukazuju na potrebu za sistematičnijim pristupom. Povećanje broja obuka i njihova redovnost, kao i aktivnije uključivanje tužilaca, ključni su za unapređenje kapaciteta tužilaštva u procesuiranju ratnih zločina.

S druge strane, i SDT i VDT su iskazali otvorenost i spremnost za saradnju s NVO sektorom, učestvujući u zajedničkim aktivnostima i sastancima posvećenim procesuiranju ratnih zločina i kulturi sjećanja, čime pokazuju posvećenost tim pitanjima.

Hronološki pregled ovih aktivnosti dat je u Dodatku II.

¹⁵⁵ Odgovor COSDT na zahtjev za slobodan pristup informacijama od 11. 3. 2025. godine.

SUMMARY

At the end of 2024, the Special State Prosecutor's Office was working on 19 war crimes cases. Of these, 16 were in the preliminary investigation phase, one was in the investigation phase, and two were pending before the High Court in Podgorica - one in the trial phase (Slobodan Ćurčić-Peković), and the other in the indictment control phase (Zoran Gašović).

As a direct result of the Action Plan for implementing the new Strategy and the reopening of inadequately processed cases from previous period, by March 2025 the number of cases in the preliminary investigation phase increased to 20, including Camp Morinj, Bukovica, Kaludjerski Laz and Deportation of Refugees. Although the 2015 Strategy mandated a more detailed examination of these cases, this has yet to be done.

To improve the effectiveness of investigations into both new and old cases, the Special State Prosecutor's Office formed a working group tasked with developing action plans for each case to conduct detailed analyses by the end of 2025. The deadline for drafting the plans was March, with work on analyses scheduled to start in April. The public is expected to be informed of the results by the end of the year.

The implementation of action plans for all war crimes cases is managed by only two special prosecutors, who are responsible for their prosecution. Neither of them deals only with war crimes cases, nor do they have advisors who work only on these cases. They are also in charge of other matters that are under the jurisdiction of Special State Prosecutor's Office, such as human trafficking, organised crime or corruption. This certainly adds to their work and limits their commitment to war crimes cases, especially considering the high prosecutorial standards. Meanwhile, time is running out, as perpetrators and witnesses of war crimes are passing away, making the prosecution of these crimes a pressing priority.

The Chief Special Prosecutor, Vladimir Novović, requested increased support from the *International Residual Mechanism for Criminal Tribunals* (IRMCT),¹⁵⁶ which led

¹⁵⁶ Assessment and progress report of the President of the International Residual Mechanism for Criminal Tribunals, Judge Graciela Gatti Santana, for the period from 16 May to 15 November 2023, p. 54

to the establishment of joint work teams between the Special State Prosecutor's Office and the IRMCT at the end of 2023. Their work focuses to cases based on the evidence from the Hague Tribunal, including cases of wartime sexual violence. Proceedings in such cases are expected to begin within the next two years, based on evidence against at least 15 suspects forwarded to Montenegro by the IRMCT back in 2020.

No prosecution for command responsibility, complicity, incitement and aiding and abetting had yet been initiated as of March 2025. The European Commission has already criticised omissions in this regard, which occurred despite the nine-year strategic obligation of Special State Prosecutor's Office to consider all forms of criminal liability. It should be borne in mind that ignoring these demands has led to the fact that, within the final benchmarks for Chapter 23, Montenegro is now required to *further intensify efforts in the fight against impunity for war crimes, including at the highest levels, by applying a proactive approach to effectively investigate, prosecute, try and punish the perpetrators of war crimes in accordance with international law and standards. This also includes full cooperation with the International Residual Mechanism for Criminal Tribunals, as well as ensuring access to justice and reparations for victims.* The EU also emphasized the importance of regional cooperation in processing war crimes at the national level, and solving the remaining cases of *missing persons*.

Montenegro has made some progress in international cooperation, with an increased exchange of evidence, more requests for legal assistance (letters rogatory), and better access to the IRMCT archives. Cooperation with Bosnia and Herzegovina was at a satisfactory level, but relations with the Prosecutor's Office of the Republic of Croatia still require additional efforts. The Croatian Prosecutor's Office is not responding to requests for international legal assistance in a timely fashion, requiring continuous urgencies that frequently remain unanswered.

To support witnesses and victims, the Supreme State Prosecutor (SSP) signed two cooperation agreements in 2024, with Bosnia and Herzegovina and Serbia. The signing of the same agreement was initiated with Croatia in September 2024, during the bilateral meeting of SSP Milorad Marković with the Chief State Attorney of the Republic of Croatia Ivan Turudić, and the draft text of the agreement was sent to the State Attorney's Office of the Republic of Croatia (RC) in October 2024. It will be signed once the necessary procedures, which have been underway for almost half a year, are implemented in Croatia. On the other hand, the Supreme State Prosecutor's Office of Montenegro initiated the revision of the existing agreement

with the State Attorney's Office of the RC on cooperation and prosecution of perpetrators of war crimes, crimes against humanity and genocide. The process of harmonising the text of that agreement is still ongoing.

Transparency in the work of the Special Prosecutor's Office remains a challenge. The bi-monthly reports, which were submitted to the Supreme State Prosecutor's Office from 2015 to June 2024 and were available to the public upon request for access to information, did not provide precise information about the actions that had been taken, while the high degree of anonymisation made it impossible to see even the most basic information such as the number of pending cases.

After the adoption of the Strategy for the Investigation of War Crimes 2024-2027, the Special Prosecutor's Office completely stopped its bi-monthly reporting, although a summary overview of progress was expected in the first report on the implementation of the new Strategy. However, it was missing; only statistical data on the number of opened and completed cases was provided, without any information on essential actions such as the number of heard witnesses or suspects, collected material evidence, statements from citizens and submitted letters rogatory, which further reduced transparency.

Communication with the public is visibly better, as the number of announcements of the Special Prosecutor's Office increased from two in 2023 to eight in 2024. However, these did not provide any concrete information about legal action. The number of announcements related to individual cases remained unchanged (only two in one year), which makes it difficult to monitor the work of this office. While the Special Prosecutor's Office has not had a single public appearance on this topic in the period 2021-2022, in the last two years there were four statements in which the prosecutors talked about the court proceedings against Slobodan Peković, actions that were taken in the case concerning the death of members of the Nikšić-Šavnik group and the Bar group in "Lora" camp in Split, the indictment that was filed for war crimes in Hadžići, and the re-opening of investigations into the key war crimes cases - Deportations, Morinj, Bukovica and Kaludjerski Laz.

The Special Prosecutor's Office and the Supreme State Prosecutor's Office have shown openness and willingness to cooperate with the NGO sector by participating in joint activities and attending meetings. A reasonable balance remains to be established between the public's right to know and the protection of the interests of the ongoing preliminary investigations and investigations. The State Prosecutor's Office should bear in mind that, after decades in which the treatment of victims

of war crimes was rightly perceived as a miscarriage of justice, there is fear that same practice would continue under the guise of a new strategy, and that the Office should, therefore, strive to inform the public about its actions in war crimes cases as much as possible.

As regards witness protection, the High Court in Podgorica did not receive any requests for judicial or extrajudicial witness protection in war crimes cases in the last two years, nor were there any recorded cases of threats or intimidation. There are two persons with the status of a protected witness in the case against Slobodan Peković, which they acquired during the investigative procedure in Bosnia and Herzegovina. In Montenegro, their identity is protected by the designations A1/A2, in accordance with the Criminal Procedure Code. While they testified, their faces were blurred, their voices altered, and the public was excluded from the trial to ensure greater security. However, the Special Prosecutor's Office still does not have its own equipment for hearing witnesses under protective measures.

The legal framework does not yet provide adequate access to justice and compensation for victims of war crimes. Victims (injured parties) do not have the right to appeal if, despite a conviction, they are not awarded compensation in criminal proceedings, so they depend on the state prosecutor's interest in pursuing their claims further. Referring a victim to civil proceedings for compensation of damages requires the disclosure of identity in these proceedings, which is unacceptable for victims of wartime sexual violence who enjoy protection measures in criminal proceedings and - judging by the experiences of Bosnia and Herzegovina and Serbia - is deterring them from participating in such proceedings. In addition, civil proceedings inevitably entail new traumatisation, as it requires repeating testimony about the suffered violence. In Montenegro, the practice of awarding compensation to victims in war crimes proceedings has not been developed yet, and it is necessary to make urgent efforts to change this.

Also, as the identity of the protected witness in Montenegro is not known to the defence during the criminal proceedings, the verdict cannot be based only on the testimony of that witness. This deviates from the standards of the ICTY, according to which the testimony of a victim of sexual violence is recognised as sufficient evidence in a case of wartime sexual violence. It is therefore necessary to consider the introduction of different categories of witness protection based on the example of Bosnia and Herzegovina (where the defence would have sufficient information about the protected witness to be able to base a verdict on her testimony), so as to enable more flexible evidence-related conditions.

In addition to legal obstacles, the infrastructural capacities of the Montenegrin judiciary are still not sufficient to adequately protect witnesses and victims. There are no specialised rooms for accommodating witnesses, double entrances to the court and the courtroom, or adequate equipment in the Special Prosecutor's Office for hearings that are conducted under protective measures. Almost two years ago, the Government of Montenegro made a decision to move the Special Prosecutor's Office to new premises, but this has not yet happened.

As regards professional training and development of prosecutors, although the number of activities has increased, the earlier lack of continuity of the trainings and the limited participation of special prosecutors in them (as a rule, they were attended by advisers) indicates the need for a more systematic approach and greater participation of special prosecutors, which was addressed in the Action Plan for 2024-2025.

The fact that, in June 2024, the Parliament of Montenegro adopted amendments to the Criminal Procedure Code which enabled the use of evidence collected by the Hague Tribunal and the International Residual Mechanism in domestic courts was deemed a positive step that contributed to receiving a positive assessment for the continuation of negotiations on the accession of Montenegro to the EU (IBAR). This amendment to the law should contribute to a more efficient prosecution of war crimes. However, the wording of Article 17, paragraph 3 of the CPC, according to which the admissibility of evidence presented before the ICTY and IRMCT is conditioned by the rules of Montenegrin criminal procedure, is overly restrictive and leaves room for lengthy examination of evidence that has already been accepted by international judicial bodies.

Also, changes to the CPC related to improving the position of victims in criminal proceedings have not yet been adopted, after a delay of more than three quarters, that is, almost a year. The amendments propose, among other things, the right of victims to access support services, effective psychological and other expert help, protection from intimidation and retaliation, the right to be heard without delay, the right to have a trusted person present when actions in which they participate are being taken, and to be informed about the course of the procedure and the decisions that concern them. Special attention is paid to the rights of victims of violent crimes and victims who are suffering serious consequences, including the right to expert assistance from counsellors and financial compensation from the state budget.¹⁵⁷

¹⁵⁷ The information is based on the Draft Law on Amendments and Supplements to the Criminal Procedure Code, which was published during the public debate in August 2022.

RECOMMENDATIONS

TO THE SPECIAL PROSECUTOR'S OFFICE AND THE SUPREME STATE PROSECUTOR'S OFFICE:

Develop a clear reporting model

The Special Prosecutor's Office and the Supreme State Prosecutor's Office should develop a reporting model that allows monitoring of actual progress in war crimes cases, including a summary overview of progress in regular reports on the implementation of the Strategy.

The reports should contain at least basic information, such as the number of heard witnesses, the number of heard suspects, and the number and approximate content of the letters rogatory that were submitted to the prosecutor's offices in the region, while respecting the confidentiality of investigations.

Increase the quantification and accuracy of the reports

Future reports should include specific data and more precisely quantified results, including statistical indicators, the number of training participants, the frequency of meetings, the specific role of the representatives of the Special Prosecutor's Office and the Supreme State Prosecutor's Office, and the next steps planned in individual activities.

The reports should contain more detailed information, in accordance with the Reporting Methodology which stipulates that a report of up to 2,500 characters should be submitted for each activity.

Transparency in reporting

Besides listing the implemented activities, it is necessary to clearly indicate the obstacles and challenges that were encountered during their implementation, such as, for example, the chronic problem of the Republic of Croatia not responding to letters rogatory and urgencies for international legal assistance.

Precisely specify measures planned for overcoming these obstacles.

Increase transparency

The Special Prosecutor's Office and the Supreme State Prosecutor's Office should regularly publish announcements about progress in investigations and court proceedings, so that the public can be informed in a timely manner.

Publish the results of the analyses that were carried out regarding old cases.

TO THE PROSECUTORIAL COUNCIL:

Introduce incentive measures for prosecutors who are working on war crimes cases. For example, in Bosnia and Herzegovina, war crimes cases account for a third of the completed norm because their complexity and importance are appreciated, especially in terms of time priority (as three decades have passed since the war conflicts, perpetrators and witnesses are starting to pass away).

Urgently decide on the Chief Special Prosecutor's request to increase the number of special prosecutors in the Special Prosecutor's Office from 16 to 20 and increase the number of advisers.

TO THE HIGH COURT IN PODGORICA:

Communication regarding the provision of international legal assistance for hearing witnesses from the countries of the region during war crimes trials should be carried out through INTERPOL, to allow the implementation of these procedural actions in the shortest possible time.

Continue holding hearings via video link in all cases of sexual violence that involve witnesses and victims who have a protected status.

Since the large courtroom where the hearings are held already has the necessary equipment, ensure that trials for war crimes are recorded, as this would contribute to a more efficient implementation of evidentiary actions.

Ensure that the expert opinion is ordered in a timely manner and the property claim in the criminal procedure is decided in every case that involves a victim with a protected status.

Schedule hearings more often and in shorter time intervals, with a pre-defined schedule of a larger number of hearings so as to avoid lengthy delays and ensure more efficient and continuous proceedings.

TO THE MINISTRY OF JUSTICE OF MONTENEGRO:

Adopt amendments and supplements to the CPC without further delay to improve the legal framework for dealing with victims of war crimes in line with international standards. Also, align the provisions with **ICTY standards for proving sexual violence in war**, so that:

- the testimony of a victim of sexual violence does not require additional corroboration with other evidence (especially when the victim has a protected status);
- the victim's consent cannot serve as grounds for release from responsibility if the victim was exposed to violence, intimidation, or feared for herself or a loved one;
- previous sexual behaviour of the victim cannot be deemed admissible evidence.

Provide the injured party with the right to appeal the decision on the property claim in case of conviction (Article 382 of the CPC).

Urgently complete the adaptation of the old government building to align its infrastructure with international victim protection standards, including specialised rooms for victims (waiting rooms), double entrances to the prosecutor's office and a fully functional video link. Once the adaptation is completed, move the Special Prosecutor's Office to these premises.

Accelerate the procurement of additional IT equipment and software solutions for more efficient processing of war crimes cases, as well as the improvement of security measures for the protection of witnesses and sensitive data.

Accelerate the procurement of equipment which would be in the possession of the Special Prosecutor's Office, enabling the hearing of witnesses under protective measures, taking into account the fact that a larger number of wartime sexual violence cases is expected to be processed in the upcoming period.

DODATAK I: TABELARNI PRIKAZ KRIVIČNIH SUĐENJA

Br.	Slučaj	Period suđenja	Sudske odluke	Datum odluke	Optuženi	Osuđeni	Oslobodeni
1.	Klapuh	1992–1996.	1. Presuda, Viši sud u Podgorici, K. 20/93	30. 4. 1993.	5	5	0
			2. Rješenje, Vrhovni sud RCG, Kž. 114/94	15. 6. 1995.			
			3. Presuda, Viši sud RCG, K. 20/96	16. 12. 1996.			
2.	Štrpci	1998–2003.	1. Presuda, Viši sud Bijelo Polje, K. 5/98	9. 9. 2002.	1	1	0
			2. Presuda, Vrhovni sud RCG, Kž.102/2003	19. 11. 2003.			
3.	Morinj	2009–2014.	1. Presuda, Viši sud Podgorica, K. 214/08	15. 5. 2010.	6	4	2
			2. Rješenje, Apelacioni sud CG, Kž–S. 20/10	25. 11. 2010.			
			3. Presuda, Viši sud Podgorica, Ks. 33/10	25. 1. 2012.			
			4. Presuda, Apelacioni sud CG, Kžs. 24/12	6. 7. 2012.			
			5. Presuda, Viši sud u Podgorici Ks. 19/12	31. 7. 2013.			
			6. Presuda, Apelacioni sud CG Kž–S. 44/13	27. 2. 2014.			
4.	Deportacija izbjeglica	2009–2015.	1. Presuda, Viši sud Podgorica, Ks. 3/09	29. 3. 2011.	9	0	9
			2. Rješenje, Apelacioni sud CG, Ksž. 25/2011	17. 2. 2012.			
			3. Presuda, Viši sud Podgorica, Ks. 6/12	22. 11. 2012.			
			4. Presuda, Apelacioni sud CG, Kžs. 18/2013	17. 5. 2013.			
			5. Presuda, Vrhovni sud CG, Kzz. 4/15	23. 6. 2015.			

<i>Br.</i>	<i>Slučaj</i>	<i>Period suđenja</i>	<i>Sudske odluke</i>	<i>Datum odluke</i>	<i>Optuženi</i>	<i>Osuđeni</i>	<i>Oslobođeni</i>
5.	Bukovica	2010–2012.	1. Presuda, Viši sud Bijelo Polje, Ks. 9/2010	21. 12. 2010.	7	0	7
			2. Presuda, Apelacioni sud CG, Kž-S 13/2011	21. 6. 2011.			
			3. Presuda, Viši sud Bijelo Polje K-S 6/2011	27. 9. 2011/ 3. 10. 2011.			
			4. Presuda Apelacioni sud CG, Kž-S 1/2012	22. 3. 2012.			
6.	Kaluderski laz	2009–2014.	1. Presuda, Viši sud Bijelo Polje Ks. 1/08	6. 12. 2013.	8	0	8
			2. Presuda, Apelacioni sud CG Kž-S 20/2014	8. 12. 2014.			
7.	Vlado Zmajević	2017–2020.	1. Presuda, Viši sud Podgorica, Ks. 2/17	5. 6. 2019.	1	1	0
			2. Presuda, Apelacioni sud CG, Kžs. 14/2019	18. 11. 2019.			
			3. Rješenje, Vrhovni sud CG, Kž-S II. 2/20	9. 6. 2020.			
			4. Rješenje, Vrhovni sud CG, Kž-S II. 4/20	29. 9. 2020.			
8.	Slobodan Peković	2022–...	1. Rješenje o potvrđivanju optužnice SDT u Podgorici, Kvso. br. 30/21	16. 12. 2021.	1	/	/
9.	Zoran Gašović	2024–...	1. Optužnica SDT Kt-S br. 438/23 od 19. 6. 2024. godine	/	1	/	/
UKUPNO					39	11	26

DODATAK II: HRONOLOŠKI PREGLED OBUKA I KONFERENCIJA

GODINA 2023.

16. januar: Specijalna tužiteljka Tanja Čolan-Deretić učestvovala je na kontrolnom saslušanju Odbora za politički sistem, pravosuđe i upravu na temu „Primjena sporazuma državnih tužilaštava Crne Gore i Republike Hrvatske o saradnji i gonjenju počinilaca krivičnih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida“, sa posebnim akcentom na istragu slučaja „Lora 3“.¹⁵⁸

27. januar: Na konferenciji “Primjena Strategije za istraživanje ratnih zločina u Crnoj Gori 2021-2022.” koju je organizovala HRA, povodom predstavljanja zaključaka i preporuka monitoringa implementacije Strategije u navedenom periodu, ispred SDT je učestvovala tužiteljka Tanja Čolan-Deretić. Tom prilikom istakla je posvećenost SDT procesuiranju ratnih zločina i najavila reviziju postupanja tužilaštva u starim predmetima.¹⁵⁹

14. i 15. septembar: Predstavница SDT učestvovala je na Regionalnoj konferenciji povodom obilježavanja 30 godina postojanja MKSJ u Sarajevu. Na panelu „Rezultati u provedbi procesuiranja ratnih zločina u regiji“ razmatrani su izazovi i postignuća u procesuiranju ratnih zločina.”¹⁶⁰

18. i 19. septembar: U Sarajevu je organizovana Regionalna konferencija tužilaca o saradnji u procesuiranju ratnih zločina, na kojoj je razmatrana dosadašnja praksa, pružanje pomoći od strane MRM, te mjere zaštite dodjeljene svjedocima pred MKSJ. Prisustvovali su i predstavnici SDT i VDT.¹⁶¹

¹⁵⁸ Izvještaj o implementaciji Strategije od 1. 2. 2023. godine.

¹⁵⁹ Proaktivno procesuiranje ratnih zločina je obaveza države i moralni dug prema žrtvama, HRA, 28. 1. 2023: [https://www.hraction.org/2023/01/28/proaktivno-procesuiranje-ratnih-zlocina-je-obaveza-drzave-i-moralni-dug-prema-zrtvama/](https://www.hrraction.org/2023/01/28/proaktivno-procesuiranje-ratnih-zlocina-je-obaveza-drzave-i-moralni-dug-prema-zrtvama/)

¹⁶⁰ Izvještaj o implementaciji Strategije od 2. 10. 2023. godine.

¹⁶¹ Isto.

26. i 27. oktobar: U Skoplju je organizovana Regionalna konferencija o iskustvima regionalnih pravosudnih organa u službi za podršku žrtvama i svjedocima ratnih zločina.

GODINA 2024.

13-16. februar: Radna posjeta predstavnika SDT Međunarodnom rezidualnom mehanizmu u Hagu u cilju jačanja istražnih kapaciteta, saradnje, te rješavanja pitanja u vezi sa radom radne grupe na predmetima formiranim na osnovu materijala Mehanizma. Tokom posjete, članovi istražnog tima za postupanje u predmetima ratnih zločina pohađali su obuku za korišćenje i pretragu baze Mehanizma i baze objedinjenih sudskih spisa.¹⁶²

26. februar: Specijalna tužiteljka Tanja Čolan-Deretić učestvovala je na panel diskusiji „Suočavanje sa prošlošću – dostignuća i izazovi“, u organizaciji HRA, gdje je najavila izradu nove Strategije za istraživanje ratnih zločina.¹⁶³

16. april: Vrhovni državni tužilac Milorad Marković prisustvovao je dvodnevnom regionalnom sastanku na temu prihvatljivosti i ustupanja dokaza, kojem su prisustvovali i predstavnici sudskih vijeća MRM iz Haga. Sastanak tužilaca, sudija i advokata organizovao je UNDP, u saradnji sa Vrhovnim državnim tužilaštvom i uz podršku Evropske unije (EU).¹⁶⁴

16. april: Održan bilateralni sastanak vrhovnog državnog tužioca Milorada Markovića sa vršiteljkom funkcije glavne javne tužiteljke Javnog tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije Snežanom Stanojković.¹⁶⁵

28. i 29. maj: Inicijativa mladih za ljudska prava je u saradnji sa MRM organizovala obuku na temu „Efikasno procesuiranje ratnih zločina: podrška tužiocima, sudijama i advokatima“. Na obuci je bilo 26 učesnika, a posredstvom Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu učestvovao je i jedan savjetnik iz SDT.¹⁶⁶

¹⁶² Izvještaj o implementaciji Strategije od 1. 4. 2024. godine.

¹⁶³ Sa panel diskusije „Suočavanje sa prošlošću – dostignuća i izazovi“ poručeno: Nerasvijetljeni zločin se ponavlja, HRA, 27. 2. 2024: <https://www.hraction.org/2024/02/27/sa-panel-diskusije-suocavanje-s-prosloscu-dostignuca-i-izazovi-poruceno-nerasvijetljeni-zlocin-se-ponavlja/>

¹⁶⁴ Regionalna saradnja u pravosuđu od velike važnosti za napredak Zapadnog Balkana, 16. 4. 2024: <https://sudovi.me/vrdt/sadrzaj/w3OR>

¹⁶⁵ Efikasnija saradnja u predmetima ratnih zločina 16. 4. 2024: <https://sudovi.me/vrdt/sadrzaj/P9by>

¹⁶⁶ Održana obuka na temu „Efikasno procesuiranje ratnih zločina: podrška tužiocima, sudijama i advokatima“, COSDT, 30. 5. 2024: <https://cosdt.me/2024/05/30/odrzana-obuka-na-temu-efikasno-procesuiranje-ratih-zlocina-podrsk-tuziocima-sudijama-i-advokatima/>

18. i 19. jun: UNDP i Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu organizovali su obuku „Međunarodno humanitarno pravo i njegova primjena u postupcima za ratne zločine pred domaćim pravosudnim organima“. Jedan od predavača bila je i gospođa Tanja Čolan-Deretić, specijalna tužiteljka u SDT.¹⁶⁷

20. jun: Glavni specijalni tužilac Vladimir Novović je prisustvovao premijeri predstave „Smrt u Dubrovniku“, u produkciji NVU *Prazan prostor* i NVO *Akcija za ljudska prava*.

16. septembar: Predstavljena nova Strategija za istraživanje ratnih zločina¹⁶⁸ i organizovana obuka UNDP za izvještavanje o primjeni Strategije.

18. septembar: VDT je bio domaćin regionalne konferencije o ratnim zločinima kojoj su prisustvovali tužioci iz regiona i predstavnici MRM.

18. septembar: VDT Milorad Marković i glavni specijalni tužilac Vladimir Novović sastali su se u Podgorici sa glavnim tužiocem Tužilaštva MRM Seržom Bramercom, koji je izrazio punu podršku naporima Crne Gore u procesuiranju ratnih zločina.¹⁶⁹

19. septembar: Specijalna tužiteljka Marija Raspopović je učestvovala na prikazivanju dokumentarnih filmova “Klapuh - Tri decenije nepravde” i “Štrpci - Voz koji je prošao”, te pratećoj panel diskusiji u organizaciji NVO *Građanska alijansa*.¹⁷⁰

23. i 24. septembar: U Kolašinu je organizovana dvodnevna obuka „Procesuiranje predmeta seksualnog nasilja u oružanom sukobu“, uz prisustvo predstavnika sudstva i tužilaštva.

26. septembar: VDT Milorad Marković i zamjenica VDT Jelena Đaletić učestvovali su na konferenciji u Beogradu, gdje je najavljena mogućnost potpisivanja Memoranduma o saradnji u podršci žrtvama i svjedocima u postupcima za ratne zločine.¹⁷¹

4 – 6. novembar: U organizaciji UNDP u Ohridu je organizovana Regionalna konferencija na temu podrške žrtvama ratnih zločina.

¹⁶⁷ Strategija za istraživanje ratnih zločina osnov za intenziviranje procesuiranja 16. 9. 2024: <https://sudovi.me/vrdt/sadrzaj/EDgp>

¹⁶⁸ Vrhovno državno tužilaštvo domaćin regionalne konferencije o ratnim zločinima, 18. 9. 2024: <https://sudovi.me/vrdt/sadrzaj/EDD0>

¹⁶⁹ Podrška Međunarodnog rezidualnog mehanizma Državnom tužilaštvu 18. 9. 2024: <https://sudovi.me/vrdt/sadrzaj/jx2k>

¹⁷⁰ Specijalna tužiteljka prisustvovala prikazivanju filmova na temu ratnih zločina, 19. 12. 2024: <https://sudovi.me/spdt/sadrzaj/Enqg>

¹⁷¹ Unapređenje saradnje sa Vrhovnim javnim tužilaštvom Srbije, 26. 9. 2024: <https://sudovi.me/vrdt/sadrzaj/zEkN>

5. novembar: VDT Milorad Marković i glavni tužilac Tužilaštva BiH Milanko Kajganić potpisali su u Sarajevu Sporazum o saradnji u oblasti podrške svjedocima, oštećenima i žrtvama u krivičnim postupcima za ratne zločine.¹⁷²

6. decembar: VDT Milorad Marković i vršilac funkcije glavnog javnog tužioca za ratne zločine Republike Srbije Dušan Knežević potpisali su u Beogradu Sporazum o saradnji u oblasti podrške svjedocima, oštećenima i žrtvama u krivičnim postupcima za ratne zločine.¹⁷³

10. decembar: Specijalna tužiteljka Tanja Čolan-Deretić boravila je u studijskoj posjeti Dubrovniku, gdje je učestvovala na panel diskusiji „Dubrovnik i pomirenje“ i razgovarala sa bivšim zarobljenikom logora Morinj.¹⁷⁴

17. decembar: Specijalni tužilac Vukas Radonjić prisustvovao je panel diskusiji i projekciji filma „Čovjek koji nije mogao štetiti“ u Bijelom Polju, u organizaciji NVO *Građanska alijansa*.¹⁷⁵

¹⁷² Potpisan Sporazum za podršku žrtvama ratnih zločina, 5. 11. 2024: <https://sudovi.me/vrdt/sadrzaj/5MPM>

¹⁷³ Sporazum za podršku žrtvama ratnih zločina tužilaštava Crne Gore i Srbije, 6. 12. 2024: <https://sudovi.me/vrdt/sadrzaj/6xoQ>

¹⁷⁴ Specijalna tužiteljka za ratne zločine boravila u studijskoj posjeti Dubrovniku 10. 12. 2024: <https://sudovi.me/spdt/sadrzaj/ryQj>

¹⁷⁵ Specijalni tužilac i portparol prisustvovao prikazivanju filma na temu ratnog zločina u Štrpcima, 17. 12. 2024: <https://sudovi.me/spdt/sadrzaj/POqa>

